

Masarykův lid

ROČNÍK XVIII • 4. ČÍSLO • PROSINEC 2012

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině, Praha 4 - Krč, tel. č.: 233 373 934

e-mail: kmh@joura.cz

www.miladahorakova.cz

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová

J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan

Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

e-mail: nakladeva@seznam.cz

REGISTROVÁNO MK ČR E 11026

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Naše veřejnost je už delší dobu rozčarována a přímo znechucena z české politické scény a z jednání řady politiků. Diskuse na téma: jak z toho ven je na denním pořádku. A co za této situace dělá inteligence? Nebude na škodu, když se podíváme, jak se T. G. Masarykovi jevila pozice inteligence v politickém životě za první republiky. Náčrt takto zaměřeného rozhovoru s TGM zachytil Karel Čapek. (Přetiskujeme z knihy „V hluboké úctě a oddanosti Karel Čapek“, vyd. Masarykův ústav AV ČR Praha 1999).

NÁČRTEK NA INTERVIEW O KRIZI INTELLIGENCE*

Pane prezidente, váš nedávný projev o krizi inteligence vyvolal v tisku řadu komentářů; v nich vám byly přisuzovány názory, které se, pokud vím, nekryjí s těmi, které máte.

Na tom nezáleží; hlavní je, že tu ty komentáře byly a že se počalo diskutovat o tom, čemu se říká krize inteligence. Ta krize tu je; čím více lidí bude uvažovat o tom, proč inteligence – tím méně intelektuály, pracovníky duchem, úředníky, učitele, lékaře, advokáty a tak dále – dnes ztrácí ten politický význam, který mívala a který by odpovídal jejímu významu společenskému, tedy čím více lidí bude kladně a účinně uvažovat o tomhle úkazu, tím lépe pro tu inteligenci. Sám k ní náležím, a proto mi ta věc tak leží na srdci.

Pane prezidente, odhaduje-li se počet inteligence v národě na sedm procent, nemůže mít tato vrstva víc než – řekněme to číselně – sedm procent vlivu ve veřejném životě.

To není správné; demokracie sice znamená rovnost před zákonem, ale neznamená a nikdy nebude znamenat, že by všichni lidé měli stejný veřejný vliv a stejnou odpovědnost. Vemte si učitele nebo profesora; ten má během svého života vliv na sta a sta budoucích občanů a na jejich rozumovou a tedy i politickou vzdělanost; člověk pracující na svém poli nebo u stroje nemá samozřejmě tak široký okruh působnosti na lidi. Vemte si státního úředníka, který na svém místě má

styk se sty a sty stranami a představuje v jejich očích státní moc, právo, ochranu a zákonný řád; to se rozumí, že i to má vliv na politické souzení v lidu. Tomu právě říkám krize inteligence, že se to plus vlivu a odpovědnosti nevyjadřuje v politických koncepcích i politické váze této vrstvy.

Řekl jste ve svém projevu, že politická bezmoc inteligence je zaviněna její roztržitostí.

Ano; chcete-li, rozumějte tomu tak, že inteligence má náklonnost k tvoření frakcí i uvnitř stran, čímž ztrácí vliv na reálnou politickou činnost. Snad to odpovídá přirozenému

TGM a Karel Čapek

Masarykův lid

individualismu intelligence; ale roztržštěnost, která mne zaráží, je jistě vážnější. V žádné vrstvě není tolik lidí politicky znechucených jako v inteligenci. Intelligent, nejde-li to po jeho, se příliš ochotně obrací k politice zády, místo aby se buď dal poučit, nebo prosazoval trpělivou a praktickou práci svůj lepší náhled. Pokud vím, neúčast při volbách nebo prázdné hlasovací lístky se vyskytují hlavně mezi inteligencí. Kritizovat nebo mýt si ruce jako Pilát, to není žádná politika. Intelligence není roztržštěna tím, účastní-li se rozumné politické práce v té nebo oné straně; co ji rozděluje vážněji, jsou ty příznačné a časté inteligentské slabosti: nesnášenlivý a nepraktický dogmatismus, rozčílená radikálnost, vlašný oportunismus a otrávená apatie.

Mínil jste snad, pane prezidente, že by intelligence měla hledět mít svou vlastní, stavovskou politickou stranu, jako jsou strany dělnické, strana agrární nebo konečně strana živnostenská?

Ne; mínil jsem a míním, že by inteligenti měli chápat politiku stejně věcně a rozumově, jako ji vcelku chápou sedláci nebo dělníci; to neznamena, že by ji měli chápat stavovsky. Nedávám žádné rady; dovolávám se rozumu, a rozum si už poradí sám. Právě intelligence se svou větší možností rozhledu má jít spíše za politickými reáliemi nežli za hesly; věčné ideály nám nikdo nevezme, ale skutečnost nám ustavičně ubíhá pod rukama. Řekl bych spíše, že intelligence, jež v podstatě není stav ani třída, by mohla prostředkovat mezi jednostrannými zájmy stavů a tříd ať už uvnitř stran, nebo svým vlivem na veřejné mínění. Jen ať si nemyslí, že je

povyšena nad stranami; je v jejich středu, závislá na prosperitě a uspokojení všech tříd. Může být mezi nimi jak zrno mezi žernovy; může být mezi nimi jako olej v soukolí; to záleží do velké míry na ní samotné. Intelligent právě svým povoláním a postavením může a má spíš než kdo jiný postřehovat tu složitou a dramatickou souhru i protihru zájmů, sil, úkolů a nesnází, ze kterých se skládá společnost, stát a koneckonců náš celý svět. Právě proto, najdu-li u inteligenta politickou slepotu nebo netečnost, musím ji soudit přísněji než u člověka, jehož zájmy jsou jednoznačnější. Tím hůře, je-li možno velmi mnohým inteligentům dávat za příklad politickou vyspělost jiných vrstev.

A tedy: východisko?

Žádná obecná pravda není východisko; ale dívám-li se na náš politický život, na jeho potřeby, nedostatky, nesoulady a polopravdy, zdá se mi, že tu čeká víc než dost konkrétních východisek na rozumné a trpělivé lidi; na lidi, kteří dovedou spojit kritiku se skutečnou a věcnou činností; na lidi, kteří dovedou samostatně myslet a přitom ukázněně jednat. Intelligence, vzdělanost není politické privilegium; ale může to být mocný politický prostředek. Stručně řečeno, intelligence bude mít tolik politické váhy, kolik bude mít politického rozumu.

* Rukopis náčrtu Karla Čapka na interview o krizi intelligence. Je publikován v knize Čtení o TGM, editor dr. Miroslav Halík, Praha, Melantrich 1969, s. 113–115.

Karel Čapek

V podzimních měsících pravidelně vzpomínáme události ze 17. listopadu 1989 (i z roku 1939). Dnes se na tyto skutečnosti podíváme očima přímého účastníka z roku 1989 Václava Bartuška, jak je popsal ve své knize „Polojasno“ (Exlibris, Praha 1990). Jeho záznamy sledují den po dni od 28. listopadu 1989 a končí 9. května 1990.

O dvacet let později (15. 11. 2010) k témuž tématu přednesl na ČRo6 komentář Jiří Ješ pod názvem „Sedmnáctý listopad s nejasnostmi“ (Hovořil Jiří Ješ: Rozhlasové komentáře z let 2009–2011, Radioservis, 2012).

POHLEDY NA SEDMNÁCTÝ LISTOPAD 1989

Pondělí 1. ledna 1990

Pokouším se dát nějak dohromady, co jsme zatím zjistili. Není toho moc.

Máme sice za sebou měsíc hledání, ale pravda je stále v nedohlednu. Od osmého prosince sedí ve vazbě Danišovič a Hloubal, tedy velitel celého zásahu a velitel jednotky, která postupovala od Národního divadla a byla příčinou toho strašlivého stlačení davu. Kromě těchto dvou jsou další příslušníci stíháni na svobodě. Jde však jenom o pár příliš aktivních pouličních bijců. Muži v pozadí zůstávají neviditelní a nepoznaní. Jako vždycky; pěsti půjdou před soud a mozky se jim budou smát.

Co vlastně víme: Dne 17. listopadu 1989 došlo na Národní třídě k velice tvrdému a v mnoha ohledech podivnému zákroku. Dav přišel po nábřeží, u Národního divadla zahrnul a směřoval na Václavské náměstí. Pohotovostní pluk přehradil Národní třídu u Albatrosu a ulice Mikulandskou a Voršilskou, zálohy připravené v Bartolomějské uzavřely

ulice Karolíny Světlé a Divadelní. Tím vznikla tlaková nádobu, v níž školní pohotovostní oddíl majora Houbala představoval píst. Ke kritickému stlačení došlo zhruba v půl deváté, kdy u Máje stál „pohotovák“, na opačné straně byl na úrovni Mikulandské nastoupen školní pohotovostní oddíl a mezi nimi se tísnily zhruba dva tisíce lidí. Vlastní zákrok trval přibližně čtvrt hodiny od 20.50 do 21.05. Z celkového počtu 1600 příslušníků, vyčleněných pro akci, se ho zúčastnilo jen několik set, ostatní zůstali v zálohách.

K bití demonstrantů ovšem docházelo (takřkajíc z osobní vůle a chuti některých příslušníků) už kolem půl deváté a ještě více než hodinu po zásahu byla v podloubí zmlácena procházející žena.

Tolik tedy viditelná část ledovce. Zbylých devět desetin zůstává záhadou. Nevíme, kdo dal povel, a můžeme se jen dohadovat, co tím sledoval. Některé okolnosti mě však svádějí k domněnce, že o pravdu nestojí nikdo z politiků, lhotejnost, zda věřejších nebo dnešních. Jistě, tajnostkaření nové vlády kolem existence StB lze vysvětlit nutností

Masarykův lid

chránit státní tajemství i rodiny příslušníků tajné policie. Ale nemám k těmto zdůvodněním velkou důvěru. Když nový vládce tají praktiky svého předchůdce, je nejvyšší čas se zamyslet.

Státní bezpečnost bude stejně muset být dříve nebo později zlikvidována, tak proč zrovna před námi tajit její pracovní styl. Jednou jsme parlamentní komise, a jestli nemáme být za dvacet let každému k smíchu, musíme zjistit, jak to bylo. Jak to doopravdy bylo. A k tomu potřebujeme znát strukturu moci, tedy organizační schéma ministerstva vnitra, třináctého oddělení ÚV KSČ, jednotlivé vazby a napojení mezi nimi a především – jména. Jména, jména, jména. Protože jinak uslyšíme spoustu

monologů, ale nebudeme z nich o nic moudřejší, než jsme teď.

Já například dosud nevím, co to vlastně je Státní bezpečnost. Jediné, co tuším, je, že v jejím čele stál generál Lorenc. A ani to nevím jistě. Jenom jsem si to odvodil z jeho funkce prvního náměstka. Někde jsem totiž slyšel, že uvnitř vždycky první zástupce velí StB. Ale zase na druhou stranu, když byl Lorenc u nás poprvé, zeptal se ho Roman Kříž, jaké útvary přímo řídí, a on řekl, že kontrarozvědka a pasy a víza. A to přece není Státní bezpečnost. Nebo snad je?

Kdyby lidi zjistili, jak málo víme, hnali by nás vidlema. A právem.

Václav Bartuška

SEDMNÁCTÝ LISTOPAD S NEJASNOSTMI

Ideový a historický obsah státního svátku 17. listopadu, v novodobých kalendářích označený jako Den boje za svobodu a demokracii, je poznamenán podobnými nejasnostmi jako oba podzimní svátky předchozí, 28. září a 28. říjen.

Je téměř jisté, že Den boje za svobodu a demokracii zřejmě se vztahující k 17. listopadu roku 1989, by buď vůbec neexistoval, nebo by spíše připadal na jiné datum, kdyby nebylo 17. listopadu o padesát let dříve, tedy roku 1939.

Jako pamětníku se mi však stále zdá i toto původní datum poněkud nepatřičné, protože přímo 17. listopadu 1939 byl v pražských ulicích naprostý klid, na rozdíl od bouřlivých demonstrací předcházejícího 28. října a tichého pochodu za rakví Jana Opletala 15. listopadu 1939. Tehdy také promluvil v rozhlase státní prezident neexistujícího státu dr. Emil Hácha a třesoucím se hlasem vyzýval k zachování klidu.

Varování sice zapůsobilo na Čechy, ale nikoliv na skutečné německé vládce protektorátu Čechy a Morava v čele se státním tajemníkem K. H. Frankem a pražským primátorem Josefem Pfitznerem. Tehdy bylo zatčeno devět představitelů českých studentských organizací a 17. listopadu ráno německou popravčí četou zastřeleno v Ruzyni. Současně bylo v pražských studentských kolejích pozatýkáno na tisíce dvě stě vysokoškoláků a posláno do koncentračního tábora v Sachsenhausenu. Veřejnosti to bylo sděleno rozhlasem a tiskem, hlavně však neblaze proslulými červenými vyhláškami spolu s oznámením, že v důsledku předchozích nepokojů se všechny české vysoké školy na tři roky zavírají.

V souvislosti s těmito událostmi kolem 17. listopadu 1939, který byl později prohlášen za Mezinárodní den studentstva, není zcela objasněna sama smrt Jana Opletala a jedné další české oběti při mohutné demonstraci 28. října.

Faktem je, že Němci proti ní nepoužili spontánní střelby a podle některých informací mohl vystřelit i příslušník protektorátní policie. Dále zůstává záhadou, proč Němci popravili právě těch devět mužů, kteří sice formálně byli členy studentských organizací, ale s předchozími nepokoji zřejmě neměli mnoho společného. A konečně připomeňme, že zavřeny byly i vysoké školy brněnské, ačkoliv tam se v těch dnech vůbec nic nedělo. Není snad třeba dodávat, že termín tři let nebyl dodržen a české vysoké školy zůstaly zavřeny po celou dobu německé okupace.

Po padesáti letech byla k tomu kalendářnímu výročí svolána manifestace studentů na pražský Albertov. Mezi jejími organizátory byl i Socialistický svaz mládeže v čele s komunistickým funkcionářem Václavem Mohoritou. Dodnes neobjasněna zůstává i úloha, kterou pak sehrál agent StB Ludvík Zifčák – alias Růžička, který se podílel na tom, že průvod šel z Vyšehradu k Vltavě a u Národního divadla byl odkloněn na Národní třídu vstříc připravené zásahové

Masarykův lid

jednotce. A navíc pak Zifčák ještě sehrál smrt neexistujícího studenta Martina Šmída. Zifčák ani po dvaceti letech o těchto věcech nepromluvil, v Bruntále dodnes politicky pracuje v duchu extrémního komunismu a má dost drzosti, aby hnal k soudu nějakou údajnou křivdu, kterou prý utrpěl. Podobně mlčí i polozapomenutá Drahomíra Dražská, která události ze 17. listopadu 1989 rozhybala právě rozšířením zprávy o domněle mrtvém Martinu Šmídovi.

A tak nám zbývá jako jedno z mála podrobných svědectví o těch událostech knížka Václava Bartušky z roku 1990, kde jako studentský člen příslušné vyšetřovací komise s rozpaky rozvádí devět možných variant příčin a průběhu 17. listopadu. Ve všech vycházel z české – respektive pražské – výlučnosti oněch událostí. A to přesto, že sám se kloní k variantě osmé, která těmto událostem nadřazuje dalekosáhlé souvislosti mezinárodní, vycházející zejména z toho, že Sovětský svaz pod vedením Michaila Gorbačova

předem sdělil vládnoucím komunistickým představitelům v celé sovětské oblasti, že je nebude dále podporovat v případném boji proti demokratické opozici.

Československo zdaleka nebylo první. Předchozí události v Polsku, Maďarsku a ve východním Německu byly dostatečným důkazem historických změn. Zatím se přesně neví, jestli Gorbačov zamýšlel své záměry provést jen pod vedením jedné, byť perestrojkou proměněné strany, nebo zda se smířil se zavedením demokracie, ovšem s podmínkou, že vedoucí činitelé a prostí členové dřívějších komunistických stran nebudou trestáni. I o tom existují jisté náznaky.

K dovršení nejasností pak Václav Bartuška nedávno své věrohodné úvahy z roku 1990 odvolal a všechno vysvětlil jen shlukem různých náhod. Je na historících, aby konečně vybádali skutečnou pravdu.

Jiří Ješ

Leckteré události z komunistického totalitního režimu se v naší paměti zamlžují a postupně se vytrácejí. Mladší generace pak už ani netuší, co vše se tehdy dělo. Proto je vhodné si tyto skutečnosti připomínat, třeba jak to bylo se Stalinovým pomníkem v Praze. Uveřejněná stať líčí složité okolnosti jeho vzniku a jeho pozdější likvidace (včetně mnohých absurdních momentů) z pera pamětníka Jiřího Müllera. (Převzato z Přísně tajné 1/98.)

POMNÍK NA ZBOURÁNÍ

Oponou zapomnění je dnes už zakryt monstrózní pomník, který strana a vláda v padesátých letech přikázala vybudovat na okraji Letenské pláně nad Vltavou, aby se zavděčila velikému Stalinovi. Nikdo asi nelituje, že už tam nestojí. Tato faraónská stavba, jako kdyby byla stíhána prokletím. Málokdo ví, co všechno se kolem odehrávalo, a tak možná nebude nezajímavé, když prozradím, co o tom vím....

NA KOHO TEN ÚKOL PADNE?

Zúčastnit se celostátní soutěže na výstavbu pomníku dosud žijícího velikého vládce celosvětového společenství, které v historii lidstva nemá obdoby, byla v roce 1949 po-

vinnost každého českého sochaře. Současně se všichni umělci v tomto odvětví vzájemně utěšovali, že zakázku určitě dostane některý ze dvou tehdejších exponovaných národních umělců, komunista Karel Pokorný, nebo Ladislav Šalamoun. Ten však ještě dříve, než mohl svůj námět nabídnout, zemřel a Karel Pokorný se držel v pozadí. Sochař Karel Švec, vrstevník profesora Wagnera ze střední generace výtvarníků, jinak tvůrce plastik převážně se sportovní tematikou, byl také jedním z těch, kdo návrh na pomník Stalina museli předložit. Jeho idea, o které v hloubi své duše věřil, že neprojde, spočívala v tom, že neběželo pouze o sólovou figuru, ale nestandardní pohled na zástup lidí představujících různé lidské profese, rozestavěných kolem ústřední postavy. Nápad to nebyl nový – je známa jakási volná inspirace ze staršího Tyršova pomníku, kde postavu Tyrše doprovázejí řady sokolů. Ale tehdejší porotě, která zasedala na nejvyšší úrovni při Ústředním výboru komunistické strany a v jejímž čele stáli Václav Kopecký a Zdeněk Nejedlý, se předložený návrh Karla Švece líbil. S připomínkou, že společnost lidí kolem Stalina musí být o hodně menší než Stalin sám, realizaci sousoší schválila a doporučila. Tehdy prý v téhle komisi kapesními nožíky uřezávali postavičkám na maketě kolem Stalina hlavičky, aby ten „správný“ výškový rozdíl získal tu „správnou“ proporci. Sochař Otakar Švec tedy k svému zděšení soutěž vyhrál a najednou před ním stál obrovský úkol, o jehož rozsahu stále ještě neměl tušení. Proto jej ani nebral příliš vážně.

Masarykův lid

Upravený model svého návrhu komisi ani nedoručil osobně, ale prostřednictvím pracovníka svého ateliéru, jakéhosi pana Junka.

VELKÁ DOBA – VELKÉ ČINY – VELKÉ OBĚTI

„Tvůrčí komise“ ÚV KSČ ještě návrh vylepšovala tak, že z původního pětmetrového pomníku vyrostlo 15metrové monstrum a ještě s 15metrovým soklem. To už nemohla být socha nebo sousoší, ale architektonický paskvil. Bylo rozhodnuto, že stavba bude realizována na Letenské pláni a situována tak, aby Stalin blahosklonně shlížel dolů na město a bylo na něj ze všech stran vidět. Požadovalo se, aby stavebním materiálem byla kvalitní žula. Podle tehdejších propočetů se muselo počítat s více jak s 260 kamennými bloky o rozměrech 2x2x2 metry, což se rovná 8 m³. Jelikož podle běžného propočtu kubický metr žuly váží přibližně 30 metráků, hmotnost každého z 260 žulových bloků obnášela 240 q, což dohromady na zvoleném místě pro Letenskou pláň znamenalo zátěž 60 000 metrických centů....!

Takové astronomické propočty jsou pro každého z nás i po tak dlouhé době stále šokující. Do základních nákladů je třeba připočítat i dopravu těchto kvádrů z lomu u Liberce do Prahy, kde se musely zpevňovat a upravovat komunikace včetně mostů, aby tak těžký a vysoký náklad mohl být vůbec dodán na místo. Jenom samotná přeprava jednoho „kousku“ kamene na trajleru stála s doprovodem padesát tisíc korun. Manipulační jeřáb na staveništi se v průběhu stavby propadl a z jámy se nedal vytáhnout, tak jej tam jednoduše celý zabetonovali. Několik dělníků přišlo na stavbě o život a nikdo už nevrátil život ani sochaři Otakaru Švecovi. Ale to už patří do jiné kapitoly....

Otakar Velínský, kamenosochař, tehdy největší machr na kámen, musel na zasedání vlády v umolousaném pracovním úboru, jak si pro něho úřadové přijeli do jeho ateliéru, říci, zda je navržená idea správná, dát svůj souhlas na kámen a určit, kde by se daly vylámat tak obrovské kamenné krychle a při tom stejného barevného odstínu. Znalci samozřejmě nezbyvalo nic jiného, než celou koncepci schválit a souhlasit i s těžbou v Libereckých lomech.

Pomník to byl obrovský, ve svém propočtu neobvykle těžký, projektovaný s těžištěm na své hraně, a proto musel mít v zemi stejně velkou a těžkou protiváhu v podobě konstrukce, vybudované v podzemí celého sousoší. V tom podzemí jsou sklepní prostory, veliké jako náměstí před Domem umělců. V nich mělo být původně Stalinovo muzeum....

Když byla v roce 1956 velká část Letenské pláně zpevněna, když se udělaly všechny zabezpečovací práce a socha „úspěšně rostla do své krásy“, sešel se v Moskvě 20. sjezd KSSS, na kterém Nikita Chruščov odhalil všechna zvěrstva, která během své vlády napáchal největší zločinec v dějinách lidstva – J. V. Stalin. Taková odhalení zákonitě otrásla nejenom celým jeho mýtem, ale i celým tehdejším socialistickým světem

TEN, KDO JE VINEN...

V naší zemi se po 20. sjezdu KSSS dostali tehdejší představitelé moci do obrovského dilematu, zda rozestavěný pomník na Letenské pláni zbourat ihned, nebo jej dokončit a

zbourat až potom. V té době se žulové monstrum už vztýčovalo nad Prahou a nebylo tedy ani politicky příliš vhodné práci zastavit, nebo dokonce stávající „dílo“ těsně před jeho dokončením zbourat. Současně se hledal viník, což nemohl být samozřejmě Kopecký, ani Nejedlý – ačkoliv právě oni byli hlavními iniciátory megalomanské stavby. Nakonec veškerou vinu svedli na sochaře Otakara Švece. Stranická komise vydala prohlášení, že celý objekt je předimenzovaný a bombastický a že za to všechno může jedině autor. Sice ho nezavřeli, ale úplně ho odřízli od světa. A nešťastný sochař léčil své hoře po svém: alkoholem a flámy. Důsledkem byly neshody v rodině a apatie vůči celému okolí. Jeho žena neunesla tíhu situace a stovky anonymních dopisů odsuzujících jejího manžela za úkol, který vzal na svá bedra, ji nakonec dohnaly k sebevraždě. V koupelně si pustila plyn. Přesně za rok nato, v létě 1957, si v téže koupelně pustil plyn i Otakar Švec. Bylo to v době, kdy práce na obrovském a ostudném monstře – Stalinově pomníku byly dokončeny a zbývaly jen parkové úpravy v jeho okolí.

KAM S TÍM?

Pomník byl sice dokončen, ale před otázkou jeho odhalení se velice rozpačitě přešlapovalo. O jeho inspirátorech a tvůrci tehdy nepadlo ani slovo. Pomník prostě zbudoval československý lid a nikdo neměl mimo své soukromí možnost se k tomu nehlásit. Jedině sochař profesor Josef Wagner, pokud vím jako první vyslovil domněnku, že kamenný kolos nad Prahou nemá co dělat už také z toho důvodu, že naše hlavní město je pískovcového základu i složení a že nebude jednoduché obrovské dílo pro jeho neúměrnost i skladbu později odstranit. Měl pravdu, protože když bylo rozhodnuto, že socha musí být rozebrána, potvrdila se sice stará pravda, že nic není „na věčné časy“, leckomu se ulevilo, ale vyvstaly starosti, jak pomník likvidovat....

Následně byla ustavena komise ve Svazu výtvarníků. Ta měla hledat náhradní řešení pro umístění pomníku, zejména jeho bočních postav, protože o Stalinovi se už nesmělo vůbec hovořit, ten byl zatracen. Padl návrh, aby postavy či poloreliéfy – z jedné strany to byli Rusové, z druhé Češi – byly obráceny lícem proti sobě a umístěny na cestě od letiště z Ruzyně do Prahy jako „vítací“ špalír. Návrh byl zamítnut pracovníky letiště, protože by prý tak veliké hmoty mohly rušit jakési radarové paprsky. Komise ve svých často komických návrzích doporučovala i mimo jiné nainstalovat figury na úbočí Tater. Návrh, jak se dalo předpokládat, nebyl přijat, protože by se tím podle znění tehdejšího důvěrného komuniké dostalo česko-slovenské soužití už tenkrát do vnitropolitického rozporu. Konečné rozhodnutí nakonec znělo, že celý žulový komplex se Stalinovou sochou i s „česko-ruskou suitou“ se musí roztřílet dynamitem. Ten záměr se však nezdařil tak, jak si jeho vysoce postavení průvodci té doby představovali....

PROKLETÍ POKRAČUJE – DALŠÍ MRTVÝ

Již při tak zvané přejímce staveniště a obhlídce objektu před zahájením demoličních prací, zemřel další občan republiky, zástupce památkové péče pro Prahu 7, který byl

Masarykův lid

mezi členy komise. Spolu s ním jsme při obhlídce objektu sestupovali do neosvětlených prostor pod sochou. Ty byly na svou dobu kuriózní tím, že si do nich prostitutky z Letenskému parku vodily své zákazníky. Prostory to byly i docela dobře obývatelné a pro galerku Prahy přístupné pouze poklopem v křoví. Komise tehdy vstoupila do neosvětlených prostor obrovskými a těžce ovladatelnými dveřmi z parku. Svítili jsme si baterkami a svíčkami, protože osvětlení nefungovalo. Na posledních dvou schodech vlhkého schodiště pracovník památkové péče uklouzl, upadl na beton a zůstal ležet v bezvědomí. Vynesli jsme jej k přivolané sanitce a po sedmi dnech, ve kterých se vůbec k vědomí neprobral, zemřel. Pracovní podniková komise tehdy určila postupy k zahájení prací, doplněné mimo jiné i nařízením „shora“, že pod přísnými tresty je zakázáno likvidaci Stalinovy sochy fotografovat, nebo filmovat.

NAD PRAHOU LÉTALO KAMENÍ...

První odstřel se za účasti stovek policistů na nábřeží i v uctivé vzdálenosti od sochy uskutečnil s desetinásobnou dávkou trhavin. Kamení sice létalo až přes Vltavu a do všech stran kolem objektu, ale samotný komplex monstra zůstal po odstřelu téměř nedotčený, jen Stalinova kamenná tvář se rozšířila do imaginárního úsměvu a hrdě vzhledla k nebi. Ten úspěšný odstřel, pokud by se to tak dalo nazvat, se podařil až na třetí pokus. Vedoucí organizace, která měla tuhle trapnou demolici na krku a které se zoufale nedařilo sochu likvidovat v stanoveném termínu, se z přemíry zodpovědnosti a pod tíhou tlaku zhroutil a byl odvezen do blázince.

CO NA TO MÍSTO?

V té době bylo hlavní starostí rozhodujících politických činitelů, co umístit na sokl zbylý po odstranění sousoší. By-

la proto vypsaná soutěž a návrhů se tehdy sešlo několik: například vytvořit další sousoší symbolizující dobro a zlo. Symbol dobra při tom měla znázorňovat rodina s kočárkem, zatímco zlo měla symbolizovat poprava partyzána. Další návrh bylo jakési imaginární bodlo, na něm vysokánská vojenská čepice, ze které by za šos z jedné strany byl připevněný Čech, z druhé pak Rus. Všechno to bylo hrozné a z návrhů číslo, že to jejich autoři nemyslí vážně. Snad jedině národní umělec Josef Malejovský, který se bez potouchlosti hlásil ke ztvárnění zla a dobra, navrhl k námětu udělat betonovou zeď, jakýsi předěl mezi reliéfy–rodinou a popravovaným partyzánem a nad tím vším pak umístit vznášejícího se rudoarmějce, ke kterému se ze strany dobra vzpíná česká děva a podává mu kytici. Z některých pohledů však ruka ženy nemístně spočívala na rozkroku rudoarmějce, což jistě nebyl autorský záměr, ale lid se u vystaveného modelu nesmírně bavil. Totéž se tvůrci Stalina podařilo na levé straně sousoší, kde pracující žena rovněž kladla ruku do klína ruskému vojínovi. Zvláště tato partie pomníku se stala středem zájmu našich občanů i turistů ze zahraničí. Proto další návrh, připouštějící bezděky erotický výklad, neměl naději na přijetí. Vše kolem problému „co tam tedy postavit“, se dostalo na mrtvou kolej, neslavná éra pominula a s trochou úsměvů skončila i druhá etapa likvidace hrůzy a prokletí. Otazník, co s místem po největším symbolu zločinné tyranie a zároveň nebetyčné podlézavosti byl pod tlakem závažnějších společenských problémů odsunut do ztracena. Čas nemilosrdně odplavuje do zapomnění všechno negativní, tedy i monstrum nad Prahou. Jeho místo zaujal metronom, který se však po nedlouhé době stal symbolem času, jenž se zastavil. Jenže čas se zastavit nemíní. Nikomu...

Jiří Müller

Užitečnější je znát několik moudrých pravidel,
jež by mohla tobě vždy posloužiti,
než nastudovati mnoho neužitečných věcí.

Lucius Annaeus Seneca

AKTUALITY

Otištěný článek čtenáře Masarykova lidu pana Davida Khola se zamýšlí nad výsledkem krajských voleb, které se uskutečnily v polovině října letošního roku. Jejich výsledek, který byl velkým úspěchem KSČM, vyvolal u našich demokraticky orientovaných občanů úlek, ohromení, že snad ztrácíme paměť, že jsme z ní už vytěsnili zkušenosti ze čtyřicetileté totality. U někoho tomu tak může být, ale tyto volby nás hlavně poučily, jakých chyb se dopouští současná vláda. Do těchto voleb se promítlo zhnusení z korupce, klientelismu, lobbistických manýr, z arogance moci, necitlivosti v sociální oblasti a z řady dalších negativních jevů, kterými je poznamenán náš všední den. Volit přišlo necelých 19% voličů. A i to je varující.

MAJÍ SE DNES DEMOKRATÉ BÁT?

Nedávné krajské volby přinesly celou řadu zajímavých prvků a překvapení. Přinesly ale i celou řadu otázek – a v mnoha případech i ostrých reakcí. Zejména velký úspěch KSČM pro mnohé byl velmi znepokojující. Mnohý občan, který si pamatuje dobu minulého režimu, si tak dnes klade zásadní otázku – hrozí návrat oněch let? A mají se tedy dnes demokraté bát?

Není až tak překvapující to, že vyhrála levice – to se do značné míry dalo čekat. Mnohé způsobila hospodářská stagnace a krize, postihující prakticky celou Evropu, velkou vinu nese dnešní vláda, která vedle různých vnitřních rozkolů a hloupých korupčních kauz ztrácí důvěryhodnost i svou mnohdy až zbytečně asociální, nekonceptní politikou. Překvapující je spíš to, jaká levice uspěla. Neúspěch zaznamenala poměrně ambiciózní, profesionálně zdatná Zemanova SPOZ, vysloveným debaklem pak skončila NS-LEV 21 Jiřího Paroubka, které i přes všechny jejich chyby pro levicově smýšlejícího občana představovaly smysluplnou alternativu. Neuspěla ani Suverenita, kterou sice nelze řadit mezi strany levicové, ale která svou kampaň také zaměřovala na lidi nespokojené s dnešní vládou. O to více je zarážející úspěch KSČM, která se tak cítí plně společensky rehabilitována.

Analýza úspěchu KSČM by vystačila na samostatnou rozsáhlou studii – ostatně onen současný úspěch není nijak nahodilý, je výsledkem dlouhodobého procesu. Příčin úspěchu KSČM je celá řada – a nejde zdaleka jen o současnou ekonomickou situaci, o velice špatné sociální podmínky celé řady lidí, kteří přestože pilně pracují, mají čím dál nižší životní úroveň.

Ty příčiny jsou často mnohem hlubší, dlouhodobější. Jednou z těch výrazných příčin je i poměrně rozšířený, často nejen levicovými intelektuály oprávněně kritizovaný primitivní antikomunismus. Jím jsou komunisté prezentováni jako poněkud osamělí pohrobci minulého

režimu, často jsou prezentováni jako jacísi poněkud komičtí přestárlí strejdové. Mnozí představitelé pravice je vnímají jako lidi s ne příliš výraznými intelektuálními schopnostmi, zabředlé do vzpomínek. A to je chyba. Podceňovaný nepřítel je vždy mnohem horší než ten, na kterého jsme připraveni.

Dnešní KSČM lze označit za vysoce profesionální politickou stranu, v mnohém profesionálnější než strany jiné, často se utápějící ve vnitřních problémech a rozkolech. Disponuje početnou členskou základnou, mnohem početnější než členské základny stran jiných. I ta se sice zmenšuje, ale o to více snižuje její často vysmívaný vysoký věkový průměr. Pokud se člověk začte do kandidátek této strany, možná bude překvapen, jak moc je na ní lidí mladých, ale především lidí středního věku – tedy zralých a fakticky optimálních pro politiku. Výhodou KSČM je i velmi dobré hospodaření – mnohdy výrazně lepší než u stran jiných, které díky svým megalomanským kampaním mají i přes významný státní příspěvek často deficitní hospodaření, jen obtížně doplňované leckdy podezřelým sponzoringem.

Ale snad největší silou dnešní KSČM je její personální základna. Její představitelé, to rozhodně nejsou hlupáci, jak je občas některými prezentováno. V případě lidí typu Vojtěcha Filipa, Jiřího Dolejše či Pavla Kováčka lze pochybovat o jejich morálce, etičnosti, o jejich schopnosti vnímat historickou zkušenost. Ale rozhodně to jsou lidé velice inteligentní, vzdělaní – a mnozí z nich jistě i velice exekutivně schopní.

Z hlediska myšlenkového, programového KSČM dnes nepřichází s ničím novým. O to více lze dnešní komunisty vnímat jako mistrné pragmatiky moci, v tomto směru skutečně plně navazují na leninský odkaz. Léta v opozici jim velice prospěla – stabilizovali svou základnu, konsolidovali síly a vytvořili si nové, schopné

Masarykův lid

kádry. Jsou politicky vyspělí, profesionální – a plně připraveni převzít moc. A mnozí z těch dnešních padesátníků, to jsou někdejší ambiciózní třicátníci, které sametová revoluce připravila o jedinečnou životní příležitost, o skvělou kariéru – jsou tedy osobně motivováni. Představují tak vysoce profesionálního, nebezpečného protivníka.

A snad právě proto překvapila ČSSD. Ta do značné míry ohromená svým vlastním úspěchem jako by zapomněla na svou vlastní historickou zkušenost, na své někdejší násilné sloučení s KSČ, na řady výrazných sociálních demokratů, kteří skončili v komunistických lágrech – a pustila se na nebezpečnou cestu spolupráce s KSČM.

ČSSD prostě zklamala, propásla svoji jedinečnou příležitost. V mnoha krajích se jí nabízela koalice s různými menšími, demokratickými stranami – např. v královéhradeckém kraji, ale i jiných. Místo toho sáhla po zdánlivě nejjednodušším, ale také nejošemetnější řešení – po koalici s KSČM. Často to odůvodňuje tím, že ve spolupráci s KSČM může prosadit nejvíce ze svého programu. Ale – není právě uměním demokracie umění ústupku, respektu vůči názorům a požadavkům jiných? Není to snad ČSSD, kdo v současné době tolik volá po shodě s opozicí na reformních krocích?

Nástup KSČM k reálné exekutivní moci v krajích vyvolává celou řadu otázek. Mnohý se může ptát, kam až tento neblahý trend dojde. Vždyť komunisté disponují silnou komunální politikou, nyní se plně zabydlují v

krajích – máme snad čekat, že brzy se objeví i ve vládě? Neporuší ČSSD svá vlastní pravidla, stanovená kdysi bohumínským sjezdem – po čemž již dnes volají mnozí významní sociální demokraté?

Takováto možnost samozřejmě vyvolává celou řadu velice nepříjemných historických reminiscencí. Vždyť v roce 1946 komunisté vyhráli v řádných volbách, které sice nebyly zcela demokratické, ale přece jen v nich byly respektovány i další strany. A za necelé dva roky později již provedli svůj puč, svůj Vítězný únor – a již brzy po něm začaly první politické procesy, došlo k popravě Milady Horákové a objevovaly se první kruté lágry, v nichž byl vězněn každý, kdo měl jen trochu jiný názor nebo byl nějak podezřelý. Krutá minulost, od níž se KSČM i přes některé proklamace dosud nedokázala odstříhnout – a nanejvýš ji různě bagatelizuje. I tato historická zkušenost přináší pro dnešní KSČM základní otázku – je schopna a ochotna v případě svého úspěchu garantovat základní demokratické principy, elementární lidská práva a svobody?

Celá dnešní situace tak i nadále zůstává velice nepřehlednou, volby spíš vyvolaly nové a nové otázky, místo aby aspoň na některé odpověděly. Budoucnost tak zůstává velice nejistou, snad ještě víc než kdykoliv předtím. Měli by se jí proto demokraté bát? Zatím ne, nějaké akutní nebezpečí nehrozí. Ale rozhodně by měli být hodně na pozoru.

David Khol

...knihy nemají být nářadím,
které by zdobilo dům,
nemají býti cenným zbožím,
nýbrž mají býti zásobnicí,
která živí ducha.

Francesco Petrarca

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

Končíme otiskování paměti prof. V. V. Štecha, v nichž zachytil své vzpomínky na první roky samostatné Československé republiky. Jestliže v předešlé pasáži vzpomíná na úspěch české hudby a českých hudebních těles v Londýně krátce po vzniku samostatné Československé republiky, v této závěrečné části líčí okolnosti československé účasti na Mezinárodní výstavě dekorativních umění v Paříži 1925. Své vzpomínky dopsal v roce 1973. Zemřel 24. 6. 1974 ve věku 89 let.

Jako Destinová a ostatní hudebníci i zpěváci bylo přijímáno i České kvarteto. Řekli mi: „Neodvážili jsme se předtím mít zde samostatný koncert.“ Já sám jsem měl ještě zvláštní zážitek po prvním koncertu. Suk ke mně přišel a povídá: „Vy jste se mi líbil. Stál jste s hodinkami v ruce bledý na podiu, naříkal, že jsou naše programy dlouhé,“ /vyžadovaly dvojnásobku doby určené zde koncertům/, „honil jste nás na podium jako čokly... víte co, budeme si tykat!“ A tak jsem si s množstvím dojmů odvážel tehdy do Prahy i přátelství celého Českého kvarteta. Vydrželo až do konce.

Před koncerty jsem měl plné kapsy volných lístků, a nevěděl jsem, komu bych je rozdával. V den posledního koncertu neměl jsem ani jeden. Bylo úplně vyprodáno a u pokladny se tísnily ještě zástupy nespokojenců, na něž se už nedostalo. Mihnul jsem se ve vestibulu, ale hned jsem utíkal před žádostmi všeho druhu o lístek. Někáký maličký pán se nedal odbýt, když jsem ho ujišťoval, že už není možno nikoho umístiti. „Jsem Bronislav Hubermann, a hleďte, pane, měl jsem vstupenky na všechny vaše koncerty. „Mistře, lituji, ale vskutku nemám, sám budu státi na podiu za květinami. Chcete-li, toto místo je volné.“ – Tak jsem prostál poslední koncert se slavným virtuosem za květinovou dekorací a odtamtud sledoval rostoucí příboj nadšení.

Londýn byl dobyt českou hudbou. Škoda, že se už nepokračovalo.

Když jely oddíly našich vojáků z uklidněného ruského bojiště, aby se připojily k našim plukům připravovaným v Cognacu, (účastnily se bojů až v posledních letech války), zpívali si vojáci do pochodu. Uslyšel je, jak mi potom vyprávěli, anglický duchovní, kterému se jejich zpěv velmi líbil, pozval je do svého chrámu. Dostali se z rozpaků způsobených naprostou neznalostí jakýchkoliv církevních zpěvů písní „Aby nás Pán Bůh miloval“. Tam je uslyšela paní Rosa Newmarch, dávná přítelkyně Fjodora Šaljapina, která poznala ruské uniformy zpívajících vojáků. Ujala se našich koncertů a pomáhala nám na vyslanectví odbornými informacemi o londýnském hudebním životě.

Z Londýna jsem se vrátil do Paříže s Českým kvartetem. A byla to příjemná i veselá cesta. Sblížení vzniklé v Londýně vydrželo a přineslo mi řadu dojmů a pohledů do světa muzikantů, jinak cizího.

Do Prahy jsem přijel den po podepsání versailleské smlouvy a jel tuto tehdy nekonečnou cestu zároveň s dr.

Scheinerem, jehož sokolství učinilo vrchním velitelem naší armády. Byl v Paříži dovolávat se nějak pomoci ve zmatku tehdejšího Slovenska obsazeného Italy. Ti se špatně snášeli s našimi vojáky, s okupační armádou, která nepřispívala ke klidu v zemi neustálené, ještě neprobuzené, nevalně přátelské k českým dobrovolníkům uvolněným v kázni a nenalezuším ještě pravý vztah k této části našeho státu. Bylo to patrně příznačné poválečné a neklidné období, tvořené různorodými složkami, kde se střetávaly zájmy a smýšlení katolické části země s evangelickou, živnou tradicí bible Kralické, tak jak jsem to později poznal, a to, co mně pověděl o slovanské společnosti architekt Dušan Jurkovič, jenom množilo obavy z dalšího vývoje.

Sám jsem později pokračoval v ministerstvu v úřední práci a sbližoval se s aktivitou uměleckoprůmyslové školy, kde jsem se snažil dojít k nauce o slohu, organizovat dobový řád při fixaci státních znaků, vlajky i forem prvních peněz a mincí. Nebyla to práce jednoduchá a vedla k neshodám s úředníky i politiky, když se umělci neradi podřizovali zvykovým normám a názorům veřejných reprezentantů.

Z Paříže jsem se vracel nějak vystydlý z obdivu k městu světla. Po letech jsem vyjádřil svoje vztahy, jistě odlišné od dojmů, s jakými přijížděli z města pokroku krajané. Vtělil jsem potom svůj názor do stati „Růžová záře nad Paříží“, psané někdy po roce 1931, podnícen koloniální výstavou. Přece však mi zůstala vzpomínka na výstavu soudobého dekorativního umění, již jsem viděl někdy v roce 1919 v pařížském uměleckoprůmyslovém oddělení Louvru.

Už tehdy se začínalo mluvit o veliké mezinárodní výstavě dekorativního umění. Podnět jsem tenkrát přejal, protože jaksi odpovídal snahám naší Skupiny a mojí víře v nutnost nového slohu, zjevujícího tvarově i myšlenkově kolektivní úsilí o nové sjednocení dobové aktivity duchovní i tvůrčí, která by byla obdobou slohu, zjevovala jednotnou soustavu časovou, představovala viditelně myšlenky, city a skrytou společnou vůli dvacátého století. Proto jsem se vracel k programu ohlašované mezinárodní výstavy. Byl to návrat k dávným touhám Skupiny a zároveň pokus o první výboj státu. Přehlížel jsem povahu naší předpokládané vůle ke tvaru a připadalo mi, že tehdejší uměleckoprůmyslová škola má učitele,

Masarykův lid

odpovídající výkonnost i chuť k práci na představení našeho úsilí o scelení tehdejších výkonů v soustavné zjevení naší odlišnosti. Byla by to bývala první ukázka domácí tvorby v oboru užitého umění.

Myšlenka nenacházela dlouho odezvu a ochotu k nadměrným tehdy výlohám spojeným se stavbou pavilonu a organizací jeho věcné náplně. Přece však jsme se záhy shodli s Janákem, Kyselou a Gočárem v programu takového manifestačního výstupu do neznámé a nepřipravené doby a pracovali k jeho realizaci, jež nebyla snadná. Pramáno ochoty ukazoval průmysl, jmenovitě sklářský, jenž byl dobře zaměstnán schematickým opakováním starých forem vyvážených do ciziny, zejména do Benátek – ovšem bez údajů o původu.

Na stole kanceláře nějaké turnovské firmy jsem našel kus těžkého vzorkovaného skla a dozvěděl se, že je to památka na jakousi výstavu v Liberci, pro niž byl zhotoven. Předmět povzbudil moji fantazii a přivedl k myšlence skleněného obkladu celé budovy, jež konečně po poradách s Gočárem uzrála v představu skla jako dobové stavební hmoty, schopné plastického tvarování. – To byl počátek, od něž bylo nutno proniknout lesem nesnází, formalit a nepochopení, než bylo možno dostat se do světla realizace československého pavilonu na chystané výstavě dekorativního umění. Dospěl jsem poradami ke konečné cifře pěti milionů korun, jež by mohla uhradit náklady takového prvního oficiálního kolektivního vystoupení našeho státu i našeho uměleckého průmyslu, představujícího technickou výši i nové tvarové úsilí, navazující na někdejší hledání kubismu.

Dnes vzpomínám s úsměvem na všechny ty debaty, úsměšky a nesnáze, odpor továren i úředních kruhů, i na tu horkou lázeň, do níž mě potápěli čtyři ministři: veřejných prací, financí, obchodu a školství, když se projednával můj rozpočet znějící na pět milionů korun, za něž byl postaven pavilon s vnitřky i expozice v Grand Palais i na Esplanádě Invalidů. Protože jsem cítil všude kolegiální nepřítel či závist, našel jsem v dr. Frant. Hodáčovi, jenž byl tehdy tajemníkem Svazu průmyslníků, reprezentační figuru, odpovídající představám našeho tehdejšího průmyslu. Neměl chuti k novým tvarům ani k soustavnému pokusnictví ve školství, již naše expozice potřebovala; bylo možno počítat s novou organizací domácího průmyslu: krajkářství, tkaní a vyšívání. František Kysela toužil vyvolat v život výrobu gobelínů a profesor Jan Beneš (byl z prvních navrhovatelů sériově vyráběných keramik) počítal s jemnou citlivostí, nápaditostí a slohovostí své žáčky Emilie Paličkové–Mildeové, jež byla hlavní autorkou obrovského koberce představujícího mapu Čech, i kraje. Snil jsem o zřízení ústřední síně pavilonu zevně skleněného, spojujícího stěny, stropy, vyřezávané dveře v prostor zcelený tvarově i barevně.

František Kysela podnítil tak výrobu gobelínů, prováděných potom v Jindřichově Hradci v dílně Marie

Teinitzerové. Celkovou výbavu věcné náplně pavilonu, jeho výstavní síně v přízemí i v reprezentačním interiéru, jenž měl být po výstavě definitivně umístěn v jedné síni Pražského hradu, zároveň se zvláštními odděleními v hlavním pavilonu výstavy, kam se však nedostal, dal smělý tvar Joža Gočár, vyvěšený Štursovou postavou génia, vzniklého pro Hradec Králové. V přízemí oživila výstavní prostor v jeho středu skleněná fontána Jaroslava Horejce, nápaditého plastika, v cizině vždy úspěšného. Vyrobit je německé tehdy sklárny (na prvním místě ovšem karlovarský Moser), jež realizovaly ochotněji než naše podniky nové tvarové pokusy, kde se opět uplatňoval Horejc pohárem objednaným filiálkou vídeňské firmy Lobmeyer, které se zájmem neobvyklým u našich sklářských a keramických podniků poměrně ochotně experimentovaly tvarově i barevně. Německá pojizerská skelná huť v Dolním Polubném se nebála rizika takových novot představujících tvarové hledání. Ke Gočárovi, Kyselovi a Horejcovi pojil se Pavel Janák už tehdy činný na Uměleckoprůmyslové škole pražské.

Protože jsme byli první z cizinců, kteří přihlásili účast, byl Gočárův pavilon vybavený v jednotném duchu Štursou, Kyselou, Horejcem, hned při výstavní bráně, kde na Cour la Reine byly expozice cizích národů, z nichž nejvýznačnější byl Behrensovův rakouský pavilon i nápaditá dřevěná konstrukce pavilonu ruského. Vystavovali jsme ještě v hlavním pavilonu i na levém břehu Seiny; naše expozice se setkávaly s obecným úspěchem i s dobrým prodejem vyjádřeným i počtem cen a měly zpětný vliv doma na vývoj našeho uměleckého průmyslu, jenž se tak konečně prosadil i ve vlasti, přestával být výstřednickou kuriozitou a zasahoval posléze i do domácí výroby. Paříž opětně projevila souhlas, ba nadšení před našimi krajkami (vyšla o nich zvláštní francouzská publikace), hračkami i prostorovou výbavou vnitřků.

Tak, jak šly časy, vymaňovali jsme se z provinciálního uspokojování denních potřeb. Pověstné období dohánění Evropy už dávno skončilo a zkušenosti z Londýna i z pařížské výstavy dekorativního umění ukázaly, že už dávno nejsme překladem, adaptací či vkusným doplňkem světového varu a proměny. Že vidíme po našem světě a život, protože jsme překonali práci a tvorbou předěl, jenž zablánil vyhlídky a přístup k samostatnému pohledu, názoru i vůli k osobitosti. Byl to zvláštní vývoj od dob Jubilejní výstavy roku 1891, tak příznačné pro soustavný růst evropanství, spojený nedílně se spodním, bytostným češstvím. Věřil jsem tehdy, že se najdou duchové, myšlenky a schopnosti, umožňující samostatný růst kultury zároveň evropské i národní, pokračující tam, kam dospěla naše hudba, písemnictví a výtvarnictví, rozšiřující společné pojetí, domýšlení a růst schopností kdysi omezovaných provinciální malostí a chudobou.

Václav Vilém Štech

Masarykův lid

3 ARCHIVU

V předešlém čísle Masarykova lidu jsme otiskli dokument, který zachycoval krátce po únoru 1948 situaci našich emigrantů ve Francii. Byl vypracován našimi informátory pro vedení StB. Nynější dokument popisuje situaci z téže doby mezi našimi emigranty v USA, zejména rozpory mezi jejich čelnými představiteli, slovenské separatistické tendence, včetně formování protibenešovského a naopak probenešovského křídla.

6./ Činnost čs. emigrace v USA.

Spojené státy jsou vytouženým cílem většiny uprchlíků. Do USA směřují především skuteční uprchlíci, t.j. ti, kteří opustili republiku s úmyslem bojovat všemi prostředky proti lidově-demokratické koncepci v ČSR. Tito se právem domnívají, že v USA, které jsou zemí stojící v čele mezinárodního imperialistického tažení proti všemu pokrokovému, naleznou nejlepší půdu a podporu pro svoji činnost, kterou očekávají jak od úředních míst USA, tak od krajanské veřejnosti, která až na malé vyjimky je silně reakční a protilidová.

Dále jsou USA cílem i té masy uprchlíků, která odešla pod vlivem falešných zpráv šířených reakčními politickými stranami o "americké svobodě", o lehkém životě v Americe a která chce žít v Americe tím způsobem, jak ho líčí hollywoodské filmy.

Zatím se do USA dostala jen nepatrná část uprchlíků, kterým umožnili příjezd jejich zámožní američtí příbuzní. Americké úřady začaly otázku uprchlíků poměrně včas řešit. Ne snad proto, že by jim záleželo na jejich osudu, ale proto, že aspoň částečně chtějí vyhovět Čechům a Slovákům, žijícím v USA, neboť tito pro dosti značný počet budou hrát určitou roli v nastávajících presidentských volbách.

Dne 14. června 1948 schválil společný výbor amerického senátu a sněmovny návrh zákona, jehož předloha stanoví, že kromě 200.000 osob bez domova/t.zv. DP/, které jsou t.č. v Evropě, ná obdržeti povolení ke vstupu do USA i 2000 Čechů a Slováků, kterým dosud nebyl přiznán charakter DP a kteří uprchli z ČSR po 1. I. 1948. V současné době probíhá i nábor do US armády se závazkem 5 leté služby.

Zdá se, že v poměru k čs. uprchlíkům panuje určitá rivalita mezi americkou a anglickou zahraniční politikou. Britské kruhy nerady vidí, že významná část mezinárodní emigrace, t.j. "Zelená internacionála" v čele s Mikolajčikem je soustředěna v USA a proto se snaží soustřediti a podporovati jako protiváhu "socialistickou" emigraci. Američané naproti tomu miní využít agrární a katolické emigrace.

Masarykův lid

-54-

Agrární emigrace, mezi kterou patří i emigranti z ČSR Dr Lettrich, Dr Slávik a,td.,/ se soustřeďuje, jak již bylo naznačeno, okolo t.zv. "Zelené internacionály". Zatím byl navázán styk s předsedou Dr Georgem Dimitroven. Ještě nedávno se však postavila Slovenská Liga proti snaze Maďara Dr Dezidera Sulyoka / t.č. v Paříži / uskutečnit maďarsko-slovenskou unii. Koncem května 1948 však došlo ke schůzi Dr Mudreho-S e b í k a , gen. A m b r u ů z e a red. V a l u š k a s Emanuelem H a v a š e m, / kdysi redaktor agrárního maďarského časopisu Magyar Ujsag /, který je spojkou mezi uprchlíky v americké zoně a těmi, kteří se již dostali do USA.

Katolické uprchlíky podporuje hlavně n. -y -ský kardinál Spellmann a kardinál Sam Stritche z Chicaga, kteří ovlivňují t.zv. N.C.W.C./ National Catholic Welfare Conference/. Součástí N.C.W.C je i katolická akce pro podporu katolických uprchlíků z ČSR v čele s českým knězem Dr Cyrilem P o t o č k e m,

Čs. uprchlíky-odboráře podporuje A.F.L./ American Federation of Labour /, která zasílá potravinové zásilky do uprchlických táborů v Německu.

Proti-státní činnost uprchlíků má velmi příznivý ohlas v některých krajanských spolcích. Hlavně spolky slovenské a z těchto především katolické, podporují činnost uprchlíků.

I, americká sokolská obec ASO v čele s předsedou K. P r c h a l e m se zapojila do tažení proti ČSR a demonstrativním způsobem odvolala svou účast na XI.sletě.

Činnost nové emigrace USA /pokud jde o starou emigraci USA,dá se mluvit jen o slovenské /, počala vlastně resignací Čs. vyslanec v USA Dr Juraje S l á v í k a a čs. delegáta u SN Dr. P a p á n k a .

Za nějaký čas přibyli do USA skuteční uprchlíci Dr L e t t r i c h , Dr Fedor H o d ů a a gen. A m b r u ů z , všichni příslušníci býv. agrární strany. Tato skupina je dobře finančně zajištěna. Dostává podporu z amerických úředních míst / Dr Slávik prý 1000 dolarů měsíčně /, od "Zelené internacionály" i od krajanských spolků. K skupině se ná v dohledné době připojit i býv. vyslanec v Ankaře Jindřich K o l o v r a t - K r a k o w s k ý .

Masarykův lid

-55-

Do USA však směřují i jiní, neagrární uprchlíci, jako např. býv. ministr Dr. P r o c h á z k a s manželkou / Helena K o ť e l u h o v á /, nár. socialista Julius F i r t a jiní.

Vzhledem k tomu a vzhledem k pověstem o vytvoření " silné trojky " v emigraci / R i p k a , P a p á n e k , S l á v i k / dá se předpokládat, že Spojené státy se stanou v dohledné době nejdůležitějším střediskem čs. emigrace, která tu získá jak morální, tak i materiální podporu.

O činnosti Dr. Štefaná O s u s k é h o jsme se již zmínili v části II, ad. 2, str. 13, v souvislosti s činností t. zv. staré slovenské emigrace. Nutno ještě podotknout, že jmenovaný vydal dne 29. 6. 1948 v New Yorku jménem nekomunistických členů čs. parlamentu, kteří se t. č. zdržují mimo ČSR, 5ti stránkové memorandum, které vyjadřuje " odhodlání skupiny bojovat všemi zákonnými prostředky, které jsou po ruce, pro návrat vlády práva a demokracie v ČSR.

Vyskytuje se tedy vedle uvedené " silné trojky " další " vůdce " uprchlíků, jehož protibenešovský postoj je dostatečně znám. Proto dá se očekávat, že tato protibenešovská linie bude hlavním podkladem činnosti nové skupiny, vedené Dr. O s u s k ý m.

Jako třetí v úvahu přicházející vedoucí činitel emigrace je Dr. L e t t r i c h se svoji skupinou Dr. H o d ť o u, gen. A n b r u ť e n a Dr. M u d r ý n - Š e b í k e n. Tato skupina se po svém příchodu do USA takticky odmlčela a zaujala vyčkávací stanovisko. Stalo se tak pravděpodobně i z toho důvodu, že Dr. Lettrich byl velmi nevlídně přijat slovenskou veřejností v USA, zvláště Slovenskou ligou a jinými katolickými organizacemi, které mu vytýkaly jeho údajnou spolupráci v ČSR s komunisty a po-
dezřívaly ho, že hodlá založit v zahraničí třetí čs. vládu.

V květnu t. r. však Lettrich a spol. zahájili činnost. Dr. Lettrich, Dr. Hodža, gen. Ambruž a Dr. Mudrych-Šebík připravovali plány na sjednocení všech Slováků v odboji proti ČSR bez rozdílu názoru a politické minulosti, ovšem s vyloučením komunistů. V této

Masarykův lid

-56-

věci mělo se vyjednávat s katolíky, vedenými P. K r a s u - l o u, k čemuž však nedošlo. Od této doby je možno pozorovat u dr. Lettricha tendenci přiklonit se k luďáckým skupinám v USA a navázat s nimi jednání o spolupráci. To by ovšem znamenalo, že by dr. Lettrich musel upustit od spojení s dr. Slávikem a dr. Papánkem, jak měl původně v plánu po svém příchodu do USA.

Tuto skutečnost potvrzuje i schůzka dr. Lettricha a spol. s dr. Papánkem u příležitosti převzetí organizace pro pomoc politickým uprchlíkům z ČSR. Tehdy bylo dr. Papánkovi naznačeno, že jeho politická linie je nepřijatelná a že proto nemůže počítat v budoucnosti s nějakým klíčovým postavením.

Podle nepotvrzených zpráv nabídl dr. Lettrich spolupráci i dr. Ďurčanskému, byl však odmítnut. Naproti tomu dr. Ďurčanský však přijal spolupráci dr. Böhna a dalších poslanců neznámého jména.

Začátkem června t. r. byl pozván dr. Lettrich na schůzi Slovenské ligy ve Scranton, na které došlo k dohodě ve všech bodech, až na to, že Slovenská liga nechce mít nic společného s dr. Papánkem. Ligisti prohlásili, že jsou ochotni podporovat dr. Lettricha, když tento označí dr. Papánka jako škůdce Slováků.

V současné době se konal také sjezd Čs. národního sdružení, na který byl pozván i dr. Lettrich. Tento se však na sjezd nedostavil, aby tak ukázal, že nesouhlasí s programem Čs. národního sdružení pro jeho centralistické zahrocení.

Dne 22. května 1948 konala Lettrichova skupina poradu o situaci doma a v USA. 7. evropskou skupinu podal referát býv. zaměstnanec ministerstva informací J a n d á ě k, který se přinlouval za spolupráci Čechů a Slováků v zahraničí a doporučoval, aby vedení odboje bylo svěřeno do rukou dr. Lettricha. Toto prohlášení učinil Jandáček jménem českých katolických uprchlíků.

Masarykův lid

-57-

V celku možno říci, že mezi enigrací v USA je snaha o založení jednotného třetího odboje na širokém podkladě, ale v dohledné době sotva se dá očekávat odstranění rozporu mezi vedoucími činiteli, t.j. Papánkem, Slávikem, Osuským, Hodžou, Lettrichem, Durčanským, Sidorem, Pridavkem a.j. Slovenská liga v čele s předsedou Petrem Jurčákem a taj. Janem Kocúrem nezanešká ani jednu příležitost, aby útočila na každého, kdo nezastává ryze separatistickou koncepci. Ještě radikálnější stanovisko zaujímají stoupenci Dr. Durčanského, Dr. Peter Hletko, Josef G. Průša, Michal G. Vargovič a.j., kteří se neztotožňují s vedením Sdružení slovenských katolíků, vedeným P. Stefanem Krasulou. Tito nechtějí mít vůbec nic společného s "Čechoslováky" a la Papánek, Slávik, Hodža, Lettrich a to nejen proto, že z těchto někteří podporují Čechy, ale i proto, že jsou "luteráni".

Situace se jeví tak, že vedoucí úlohu odboje proti CSR v USA po linii československé bude hrát jak již uvedeno "silná trojka" Papánek, Slávik + Ripka, t.č. ještě v Evropě, stojící plně za Dr. Benešem. Proti této bude pravděpodobně stát protibenešovská skupina v čele s Dr. Osuským a skupina Lettricha, ovšem za předpokladu, že tento se dohodne se Slovenskou ligou a ostatními separatistickými slov. spolky v USA.

KNÍHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

K prezentaci knihy Věry Olivové

DRAMATICKÉ DĚJINY PRVNÍ REPUBLIKY

Naše přední historička univerzitní profesorka Věra Olivová (*1926) známá z někdejší Vysoké školy politických a hospodářských věd, posléze Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, dále členka vědecké rady Masarykova ústavu Akademie věd ČR, předsedkyně Společnosti Edvarda Beneše a členka výboru Sdružení historiků České republiky, žila po celou dobu „husákovské abnormální“ v ústraní. Nesměla pokračovat v pedagogické i odborné práci. Jenomže si tato statečná žena, vzdělaná badatelka, našla téma nepolitické, neškodné. Výsledek byl překvapivý: nejprve její publikace *Lidé a hry* vyšla dokonce i rusky a první díl *Sport a hry ve starověkém světě* se dočkal anglické, německé a japonské verze a konečně v roce 1988 vyšel také česky!

Avšak okamžitě po listopadu 1989 se vrátila do lůna historické vědy, aby zejména zpracovala důkladné *Dějiny první republiky* (360 stran, vydala nyní Společnost Edvarda Beneše v nakladatelství EVA, které řídí Milan Nevolet). Základem byla proslulá předchozí monografie *Československo v rozrušené Evropě*, která stihla české vydání v roce 1968, ale objevila se v překladu zejména ve Velké Británii a Kanadě.

Velkolepé a dramatické dějiny naší země, první republiky T. G. Masaryka a Edvarda Beneše, tvoří významnou éru poválečné Evropy i světa, která dospěla k další světové válce. Čtenářům, pamětníkům i současníkům, především studentům a jejich učitelům se dostává do rukou a k napínavému čtení či k vážnému a hloubavému studiu učebnice novodobých dějin, jež oscilovaly mezi bolševismem a nacismem, a kdy šlo o bytí a nebytí humanitní demokracie v jedné zemi, v naší republice, v prostřed evropského žhnoucího kotle.

Současná představitelka elity naší historické vědy vyličila velmi podrobně, na základě faktů a dobových reálií celkem „devět vln“ útoků, nátlaků, vyhrůzek, kampaní a obviňování, kterým se naše republika dokázala ubránit, než přišla ta legendární „devátá vlna“ v podobě nacistického přepadu a okupace od 15. března 1939.

Hned následující den 16. března obdržely všechny čtyři velmoci (Amerika, Rusko, Anglie a Francie) důrazný protest, který jim zaslal prezident republiky Edvard Beneš

z londýnského exilu, kam po své abdikaci odletěl 22. října 1938.

Stále je nutné tyto okolnosti připomínat, protože v onom protestu stálo doslova: „*Lid český a slovenský se právě stal obětí velikého mezinárodního zločinu... Před svědomím světa a tváří v tvář dějinám jsem nucen prohlásit, že Češi a Slováci nikdy nepřijmou toto nesnesitelné potlačení svých svatých práv a neustanou ve svém boji, dokud jejich milované vlasti nebudou všechna jejich práva vrácena. Prosím vaši vládu, aby odmítla uznat tento zločin...*“

Rovněž nemůže být nikdy zapomenuto, že první odpověděla americká vláda oficiálním odmítnutím okupace Československa, že sovětská vláda označila postup hitlerovského Německa za „svévolný, násilný a agresivní“ a odmítla uznat jeho právoplatnost. Naproti tomu ze států, které podepsaly hanebnou mnichovskou dohodu v září 1938, odpověděl britský státník Neville Chamberlain krátkým telegramem, odkazujícím na jeho veřejný projev, od francouzského politika Edouarda Daladiera odpověď vůbec nedošla. K projednání protestu ve Společnosti národů, jejíž Radě Edvard Beneš dlouhá léta předsedal, také vůbec nedošlo.

Ve dnech, kdy se obracel prezident Edvard Beneš se svými protesty k široké světové veřejnosti, kladl současně základy široce koncipované československé zahraniční odbojové akce a 8. června 1939 vyhlásil oficiální program druhého československého odboje.

Cestu, kterou naše první republika prošla od svého vzniku do prvních dnů nacistické okupace, líčí autorka v několika kapitolách. Její názvy mnohé napoví: **Poválečná labilita** (Versailleský systém, Činnost všennárodní koalice, „Rudozelená“ Túsarova vláda, zahraniční politika, Revoluční krize 1920, Porážka nacionalistického a komunistického hnutí), **Konsolidace státu** (Mezinárodní upevnění republiky, Černého a Benešova vláda, Rúrská krize, Obnova všennárodní koalice), **Národnostní vyrovnání** (Locarno a jeho důsledky, Politická jednání, Švehlova „panská koalice“), **Rozcestí světové hospodářské krize** (Plány na reorganizaci střední Evropy, Organizační pakt Malé dohody, Vnitropolitické důsledky krize, „Jediná záchrana sověty“, Vzrůst nacionalismu), **Úsilí o pevnou demokracii**

Masarykův lid

(Udržalova vláda „široké koalice“, opatření Malypetrovy vlády, Pokus o rekonstrukci Společnosti národů, Demokratický blok, Parlamentní volby 1935, Edvard Beneš prezidentem), **Rozklad versailleského systému** (Remilitarizace Porýní, Henleinova „pátá kolona“, Diskuse o zahraniční politice, Vláda a neoaktivismus), **Zápas o Československo 1938** (Československo – světový problém, Zánik německých demokratických stran, Květnová mobilizace, Snahy o neutralizaci republiky, Benešova obrana spojeneckého systému, Vláda obrany republiky, Týden válečných příprav, Mnichovská dohoda čtyř velmocí).

Epilogem celé dramatické dějinné etapy je už potom tzv. druhá republika a 15. březen 1939. Zcela v závěru je Benešův program, který vešel ve známost pod heslem „Za svobodné Československo ve svobodné Evropě!“

Konečně máme v rukou objektivní dílo o nejobtížnějším období naší země, které mnozí řečníci, učitelé a lektori jen

stěží interpretovali. Ale také období let minulých až současných, provázené mnoha nepřesnostmi, zkreslujícími a škodlivými, hanopisy, urážejícími naše představitele první republiky. Přitom podobní vykladači měli k dispozici tolik pramenných dokumentů a podkladů, bohatou literaturu nejen k otázkám československých, ale i evropských a světových dějin. Jejich zevrubné studium, hloubkovou sondáž a mravenčí historickou práci podstoupila křehká ženská bytost s citlivostí a precizností jí vlastní. Máme v rukou skutečně komplexní dějiny první republiky s mnoha přehledy (vlád, koalic, a politických stran českých, slovenských, německých a maďarských, s výsledky voleb v jednotlivých letech), bohatým jmenným rejstříkem a bibliografií na 11 stranách knihy. Dílo, které nebude přehlédnuto, naopak jistě se autorka dočká ještě jejího významání. Plně si to zaslouží a patří jí náš velký dík.

Miroslav Sígál

Nad knihou Zory Dvořákové

VŠEDNÍ DEN V KLECI... I TAKOVÁ BYLA TOTALITA BĚŽNÝ DEN ZA KOMUNISTICKÉ TOTALITY

Autorka Zora Dvořáková v předmluvě ke knize vyslovuje názor: „Je velmi osvobozující, jestliže se na tu dobu dokážeme podívat nejen s nadhledem, ale i s humorem“. Humor v latině znamená vlhkost, vláhu, chceme se tedy podívat živě, se šťávou.

Humor nebývá ovšem vždy stejný. Někdy se jím jen bavíme, jindy nás polehoučku hladí, pak zase mírně ironicky šimrá, jindy působí jako vynalézavá intelektuální hra se slovy. Mnohdy také bývá převlekem, za nímž je skryt smutek.

V knize, o níž píš, jde zřejmě o onen typ humoru, z něhož se vynořuje podoba N. V. Gogola, tedy humor charakterizovaný atributem „smích skrze slzy“.

Ostatně čtenáři předkládám jen své poznámky ke knize. Sám se po přečtení rozhodne, co se skrývá za humorným oděním knihy.

Možná i jakýsi druh černé komedie, dnes tak populární.

Autorce se podařilo ve 22 povídkách vyvolat atmosféru let 1948–1989. Mohu zcela upřímně napsat, že čtenáře nepochybně nejen zaujme, ale i dojme opravdu subjektivně prožitě vylíčení ovzduší bezostyšného zkreslování pravdy, cynického zborcení základních etických hodnot, postupně se vršících v evropské kultuře od antiky a doby biblické. Čtenář vnímá obraz doby plné krutých procesů, mučení psychického i fyzického. To mělo ospravedlnit bolestné ideologické grály a z nich měli všichni žíznivě pít září oslnivých budoucích zítřků, v nichž budou pokáceny zá-

klady starého světa. Ano, „ať zhyne starý, podlý svět“, s ním pak lidé ušlechtilí, vzdělaní a čestní až do pokoření jejich lidské důstojnosti.

To, co jsem napsal, může navozovat dojem, že čtenáře obklopí naturalisticky (vlastně realisticky pravdivě) podaný svět zločinů a brutality. Přesvědčí se ovšem záhy, že tomu tak vůbec není.

Povídky jsou psány s jemným a působivým nadhledem. Co tím míním? Autorka, i když je známou spisovatelkou literatury faktu, neděsí už syrovou tvář tvrdě předkládaných faktů a jejich prvoplánovou krutostí a surovostí. Třiadvacet let po pohřbení jedné z nejtragičtějších dob naší země zavlečené po válce do vidiny šťastného života, jíž je nutno přinášet oběti, chtivýma rukama krutých bohů vrhané do žravého a nikdy uspokojeného obětního jícnu, čteme knížku, kdy se ve většině případů i **uvolněně** usmějeme.

Čtenáři děl Zory Dvořákové vědí, že psát umí a že má lehkou ruku, když se posadí k počítači (dříve ke stroji).

Tak se jí skvěle daří za lehkým úsměvem předat ztajený žal z osudu těch, kteří se nehodlali přizpůsobit, neskrýt se do ochranného zbarvení (připomínám stejnojmenný film Kryštofa Zanussiho). Lehkou ironií a někdy havlíčkovsky podanou satirou postihuje tupost těch, kteří ztratili zdravý rozum.

A kritičnost. I těch – a nebylo jich málo – kteří podlehlí kunderovskému **věku lyriky** a nevnímali tíži komunismu plynoucí z jeho totalitní podstaty a z jeho chmurné tváře.

Masarykův lid

Přesně podle leninské teze: „Diktatura vůbec je moc založená na síle a neomezovaná žádnými zákony...diktatura proletariátu spočívá v podstatě v **diktatuře strany**.“

Prostředí povídek je dáno scénářem, podle něhož se musel odvíjet film našich životů (mám na mysli všechny, kteří to zažili na vlastní kůži): akční výbory, schůze posuzující a odhalující nepřátele režimu, reakcionáře a vůbec **lidské plevy**, jež je nutno oddělit od zrna („My komunisté jsme lidé zvláštního ražení!“). Vystupují tu prokurátoři bez svědomí a bez skrupulí řvavě a **nenávisťně** vynášející rozsudky smrti za bitím a mučením vynucená přiznání, předem a ještě ve věznicích s obětmi „nastudovaná“ v **intencích strany**, neochvějného to předvoje dělnické třídy.

Tíži takového pohledu vystřídá dovedně odlehčené podání příhody s brigádníky vyslanými do pohraničí, kde si s nimi vůbec nevědí rady a kde vládne nekontrolovatelný chaos. A pak zase satiricky podaný rdousivý svět **absurdity zmanipulované pedagogické konference** na gymnáziu s dobovými paradoxy – vyhození ředitele, dosazení nového, osočování profesorů starých a osvědčených, že infikují mladé buržoazním myšlením, snahy, aby gymnázium vplulo do nových vod pod vlajkou „budujeme novou socialistickou školu“ (hlavně bez kritického a samostatného myšlení).

Uvědomujeme si tvrdou podstatu všeho dění, nicméně se pousmějeme nad obrazy procesu vytváření **ohelných charakterů**, literárních děl lakujících skutečnost na růžovo, nad jejím barvením do falše, šokuje nás ironicky podaný svět špehounství mezi námi – lehký úsměv nad ním – pan učitel a paní Olinka z koloniálu jsou tajnými spolupracovníky a donášejí na sebe navzájem (humor plyne z absurdity schizofrenně zrozené reality), převýchovné metody pro děti kulaků ! A dále před čtenářem defilují vyhazovy ze studií pro „reakční“ smýšlení a buržoazní původ. Najdeme zde obraz člověka vždy vzorného od dětských a studijních dob (jedna z nejlepších povídek celého souboru Vzorný soudruh a politické procesy), vždy ale podléhajícího stranické idolatrii a touze být stále vpředu a nejlepší. Právě zrod jeho zdeformovaného myšlení zbaveného vlastního úsudku – jako by mu sevřeli hlavu do nějakého ďábelského stroje ničícího buňky kritického pohledu, vyšťavňujícího jeho mozek – se autorce podařilo dokonale vytvořit a dát mu širší platnost.

A přeneseme se dále na velké a nezřízené pijatiky okresních i výše postavených tajemníků komunistické strany, do bezuzdného zneužívání moci všemi, kdo si trochu „**moci lízli**“, **poznali její fascinující chuť** (tento fenomén není ovšem specifický jen pro totalitu!). Bohatý obraz k poznání minulosti. A také ovšem k přemýšlení o přítomnosti a budoucnosti. Jak dnes už víme, není vůbec zbytečné.

Po tematickém plánu knihy chci ještě napsat několik poznámek k stylizaci a k jazyku.

Každý, kdo onu dobu prožil, ocení výbornou transpozici známé kunderovské „nesnesitelné lehkosti bytí“ do jejího ztvárnění jazykem.

Tak čteme, že je nutno „udělat krátký proces se škůdci, zbavovat je funkcí, **drtit je**, posílat do lochu, **pronásledovat**

lidi, protože jejich smýšlení je protilidové a protistranické, **strana si musí dávat pozor** na nevyvěšení praporů, je třeba **vytvořit síť informátorů** a vyslíditi každý postoj neslučitelný s lidovědemokratickým a socialistickým řádem, posvítit si na ředitele škol a na faráře, neboť oni se zásadně nesnaží jít s dobou a neprojevují **kladný vztah** k novému zřízení, jiní zase pobuřují popěvováním západních šlágrů, s každým takovým je třeba udělat **krátký proces**, zavést národní správy do podniků, prověřit situaci v nemocnici, dávat si pozor na ředitele gymnázia, získávat informace, **podzírat projevy přilnavosti k zahnívající západní kultuře**, k západním mocnostem, k duchu **první republiky**, být „kabrňákem“ a **zamávat** s každým nepřítelem (učitelem, živnostníkem, členy Sokola ...), očistit okres od reakcionářů a všech reakčních živlů („kam bysme přišli, kdyby nám do našeho rozhodování akčního výboru kecali nějaký sedláci“), měnit každé slovo v **ocelovou pěst**, **drtit** odsouzené s **třídní nenávistí**, **zpracovávat** obžalované, být ustavičně **bdělý**...

Mohl bych pokračovat, ale příklady mluví samy za sebe. Mluví o systému, který za hlavní postoj k člověku vyhlásil **třídní nenávist**. Nenávist jako princip.

Život bez úsměvu. Pochmurný a šedý. Existenciální depersonalizaci a odcizení.

A jestliže je jazyk chápán jako **znak**, jako jev zastupující v procesu poznávání či sdělování jiný předmět, pak právě jazykové jednotky používané v době nástupu totality i v jejím průběhu vyjevují její krutou podstatu samy o sobě. Jejich sémantické pole rozprostřené v knize vyplývá z tématu, individuální i společenské situace. Samozřejmě se do něho promítá vzdělanost a asociační schopnost paní Zory Dvořákové.

Bude jistě velmi potřebné onen proces odosobnění, zneužívání a vyprázdnění jazyka ověřovat i v současnosti, například otázkou: „Co vyjevují floskule užívané současnými politiky o jejich opravdovém vztahu ke svobodě a demokracii?“

Když jsem hovořil s autorkou knihy, položila mi otázku: „Je vůbec správné psát o době tak kruté s jistým humorným nadhledem a odlehčením tématu? Mohu si to dovolit?“

Po čtenářském zažití její knihy mohu bez jakýchkoli pochyb odpovědět, že ano! Právě tento přístup odlehčení tématu dodává knize zajímavosti, živosti, dynamičnosti a lehkosti, teď už ale nikoli té kunderovské, ale osvobozující a obohacující. V autorčině způsobu „hodnocení zlé reality je přítomna jak radost z vědění a převahy, tak tesknost a bolest z pochopení“ (Slovník literární teorie 1977).

Právě to zaručuje současnému čtenáři pochopení celé absurdity zlé doby, dnes už vplouvající do mlh minulosti.

Poutavě napsaná kniha. S působivě promyšlenou kompozicí. Zahájena povídkou **Akční výbory se snaží**, ukončena návratem a vzpomínkami bývalých vězňů jáchymovského lágru v povídce **Po čtyřiceti letech**.

Abychom nezapomněli!

Jaromír Adlt

JAZYKOVÝ SLOUPEK

Dámy a pánové,

přečtete si laskavě na úvod verše: „Krásná je **paní**, když jí vánek sladce / přede mnou vzdouvá krásný zlatý vlas, / když bloudí zraky a když jejich jas / probouzí růže v jinovatce...“

O čem vlastně tvůrce tohoto sloupku bude psát, kladete si nepochybně otázku. Proč zvýraznil slovo **paní**? Porozumíte okamžitě, jestliže vám uvedu větu odposlouchanou v metru: “**Paní**, děte kus dál...”

Nemusíte být ani velkými znalci poezie Torquata Tassa, kdysi nazývaného knížetem básníků, jehož verše zde cituji, abyste poznali tajemství, které je skryto za pojmy ortoepie (zásady spisovné výslovnosti) a též ortofonie (zásady dokonalé výslovnosti hlásek).

Nejde tedy při našem zvukovém projevu pouze o to, **co říkáme**, ale také i o to, **jak to říkáme**.

Už při pouhém čtení, tedy vjemu zrakovém, cítíme, že vyslovíme-li dlouhé í ve slově **paní**, dáváme onomu slovu význam respektu, úcty, v širším významu obdiv k ženě vůbec, u renezančních básníků milostné uchvácení a vyznání lásky (nešlo vždy o ženu provdanou, **paní** byla žena jako dárkyně krásy, okouzlení a hlubokých citů).

Všimněte si ale, jak hluboce klesne vnímání osobnosti ženy, řekneme-li **pani, děte dál...**

Nelze si představit, že by Vrchlický použil krátké i, když psal verše: „Ó **paní** nad mou smrtí a nad mým žitím/ ty nikdy neužítš,/ že lásky tvé se vzdám...**Paní** by tu byla jako něco naprosto nepatřičného, snižujícího její význam. A ještě silněji to platí u názvu procítěné obdivné básně Františka Halase **Naše paní Božena Němcová**.

Chceme-li tedy veřejně vystupovat, musíme vědět, jak dobře mluvit. Je samozřejmě užitečné umět vyšperkovat svou řeč přirovnáními, metaforami, aforismy, příslovími a rčeními, citacemi, příklady, řečnickými otázkami, osvětlovat ji humorem a vtipem.

Lidská komunikace nemá ovšem jen požadavky na obsah, ale též na zvukové vyznění. Naplňuje tak potřebu krásy, umění promluvy.

Pro úspěšné veřejné vystupování je potřebné znát zásady rétoriky a jejího účinku. Nemůže tedy v takové situaci z našich úst vycházet neprimativnější forma liské komunikace.

Zaposlouchejte se do běžného hovoru i do veřejných projevů a ulyšíte, jak často se kolem vás objevuje v nepřizvučných slabikách: **pani, prosím vás, vim o všem, rohlik**, řekneme to **rodičům, pánum, bratrum, domu, dolu** – tedy takzvané **krácení samohlásek í a ú**, často také v přivlastňovacích zájmenech **muj, tvuj, svůj**, ale i v přizvučných slabikách: **řikám, zustane, stujte**. Při té příležitosti připomínám, že v uvedených případech jde o nespisovnou výslovnost, která nemění význam slova. Délka nebo krátkost samohlásky má ovšem i vliv na význam (sémantiku) slova: **rada–ráda, sily–síly, sousedu–sousedů, myslí–myslí, jejich–jejích, žila–žíla, drahá–dráha**.

Dávejme si tedy ustavičně pozor na pečlivou výslovnost. Každý, kdo promlouvá veřejně, by to měl respektovat. Mít to prostě zažité.

A nejsme-li si jisti, nahlédněme do Pravidel českého pravopisu: pravopis délky (kvantity) českých samohlásek je tam uveden.

Nežřídka ovšem slyšíme **móře, dólu, né... pívo, dcéra, prápor**. Tady zase mluvčí samohlásky nesprávně prodlužuje (někdy z citového, emocionálního přetlaku, podruhé pak z různých důvodů vědomě).

Nikdy ale nemůžeme tvrdit, že se těmto podobám musíme zásadně vyhýbat. Všechny tyto zvukové prvky obohacují náš jazyk významově, nejde tady jen o akustickou stránku: neplatí absolutně, že všechny podobné nespisovnosti vyloučíme a proklejeme. V spolužití s jazykem nemůžeme být puritány, či spíše jazykovými puristy a vylučovat je ze svých vyjadřovacích možností. Chceme-li, třeba v umělecké tvorbě vyjádřit negativní postoj, ironii a modalitu vůbec, pak je můžeme brát jako zmnožení svých vyjadřovacích možností. V umělecké tvorbě zejména v řeči postav, pokud zobrazujeme jejich celkovou úroveň, původ a prostředí, kde se pohybovaly, které je formovalo a hnětlo. V řeči vypravěče musí být jasně vidět, jaký cíl sleduje, co zamýšlí, jak se ztotožní se svými postavami (například v překladu poezie Jehana Rictuse, francouzského básnického objevitele světa chudoby a bídy, v tvorbě Jiřího Koláře Vršovický Ezop, Prométheova játra, v próze Hrabalově, Škvoreckého atd.).

Připomněl jsem nejdříve prohršky při výslovnosti samohlásek, a to proto, že jsou nositelkami **estetického vyznění mluveného slova**.

To ale není o vokálech (samohláskách – účastní se při jejich tvorbě hlas-vox) zdaleka vše. Nic není jednoduché. Abychom se nedostali do slepé uličky českých samohlásek, nevyhneme se nutnosti vše stále sledovat, kontrolovat, zkrátka mít to pod palcem. Nejde to zvládnout obratem ruky.

Máme tu další starost. Jak se vám líbí, slyšíte-li (a to nejen při nedbalé výslovnosti v běžném styku, ale i u některých moderátorů televize), otevřenou výslovnost **i**: bude se konat **ledová veselice (místo lidová)**, do kin právě přichází nový **film (místo film)** Jana Hřebejka, přinášíme vám **ketku lidových písní** (mnozí asi nesnadno poznávají, že jde o **kytku**), nabízíme vám celý **šerý svět** (nejde tu o žádné šero, šerosvit, jak byste mysleli). Ještě závažnějším zakulháním moderátora je, když mluví o české delegaci, která navštívila **Slovensko**, přitom ale nám chce povědět, že taková delegace poznává **Slovinsko**. Zcela jistě se náramně zaradujeme, uslyšíme-li z půvabných rtů moderátorky **plenout** radostnou zprávu, že nám zase zdraží **plen**. Souvislost s plenami je tu docela na místě. Třeba bychom je při tak otřesných informacích o drahotě **plynu** mohli potřebovat. **Moderátorka nás vyloženě klame, nedbalou výslovností mění význam slov**. Pohybujeme se pak v bludném kruhu dohadů.

Masarykův lid

Neumdlévejte a sledujte dále: řešení **táto situace (místo této tu máme tátů)**, dnešní vysílání **otavřeme** zprávami z domova. V čem je chyba? V nedbalé artikulaci. Splývá tu výslovnost e-é s a-á.

Jak zřejmo, se samohláskami není žádná legrace. Napořád máme horkou půdu pod nohama. I takové obyčejné **o** je taky pěkná potvůrka: **Prač ten straj nepracuje**, postavíme si nový **plat** kolem chaty, mnohé ženy na Moravě nosí ještě **kraj** (kterýpak to asi je), vaše nabídka se nám **hadí** (dokonce i **hadí** tu jsou, že by šlo o hadí jed, hadí uštknutí?) .

Dále tu máme **konflikty mezi lidmi**, nové talenty české **literatury** (že by je odměňovala Magnesia letera?).

Dokonce se nám dostal do zpráv i **Franta** (rozhodně mu to nezavidíme, poněvadž ve **frantové linii** takový Franta svůj život neuchrání, i když ta linie mu patří).

Tak se zadní samohláska **o tlačí na samohlásku a**.

Všude už je tlačeníce.

Dospívám k názoru, že už je toho dost, mohl bych vyvolat bázeň před veřejným vystoupením, mnozí by mohli ztratit půdu pod nohama..

Nemohu si ale odpustit ještě bonbónek na konci. Taký budete okouzleni výslovností diftongů (dvojhhlásek):

dlauhou strauhau, laudám se městem, outo, polooutomatický?

Na závěr přidávám trochu krásných veršů k procvičení výslovnosti:

Mám ráda ráno naplavené v spánku,
když ještě zapíná si pásek na opánku
a tmavomodrý hlas si chce s mým smíchem hrát,
zelené nebe nad obzorem zbledne,
mám ráda čas, když táhne na poledne,
čas žízeň tišící a konejšící hlad,

na mládí mé se shovívavě dívá
a ví, že když oněmí, že vzápětí se stmívá,
mám ráda tichou moudrost soumraku....

Snad vás, dámy a pánové, neunaví, jestliže příště budeme pokračovat, a to především o **konsonantech (souhláskách)**.

Jaromír Adlt

VZPOMÍNÁME

Ve stati prof. Zdeňka Viška je vzpomenu 110. výročí narození Olgy Scheinplugové a současně je tu zachycen její vztah k rodnému městu Slaný. Jsou to málo známé skutečnosti, které si však zaslouhují naši pozornost.

OLGA SCHEINPFLUGOVÁ A JEJÍ RODNÉ MĚSTO SLANÝ

110. výročí narození Olgy Scheinplugové je vhodnou příležitostí k připomenutí této významné osobnosti české kultury dvacátého století, jejíž životní osudy byly vždy provázány s osudy českého národa – Masarykova republika pro ni znamenala údobí uměleckých i osobních úspěchů, doba nacistické okupace a komunistické moci naopak čas ústrků a obav.

Je samozřejmě velmi obtížné, ne-li nemožné, zhodnotit všechny umělecké, ale i společenské role Olgy Scheinplugové – divadelní, rozhlasové i televizní herečky, autorky mnoha prozaických žánrů, básnických sbírek a divadelních her, společensky významné osobnosti, jež se roku 1935 stala manželkou spisovatele Karla Čapka. Záměrem této studie je proto postihnout relativně málo připomínanou skutečnost, a to její mnohovrstevnatý vztah k rodnému městu – především v době na sklonku existence Rakouska–Uherska a v čase první Československé republiky, kdy vazby Olgy Scheinplugové ke Slanému byly nejintenzivnější.

Rodina

Olga Scheinplugová se narodila 3. prosince 1902 ve Slaném, v dnešní ulici Na Hradbách. Byla nejmladší ze tří dětí spisovatele a novináře Karla Scheinplugy¹, který až do roku 1919 byl z existenčních důvodů zaměstnán v rodinném strojírenském podniku svého otce.

Vzpomínky Olgy Scheinplugové na léta strávená ve Slaném byly ovšem naplněny hořkostí a smutkem, neboť zde 11. října 1911 ve věku pouhých 33 let zemřela její matka Božena Scheinplugová (1878–1911). O úmrtí své matky Olga Scheinplugová v úvodu svých pamětí *Byla jsem na světě* uvedla:

Často mě znepokojuje, že si nedovedu vybavit tvář své matky. Ztratila se mi z vizuální paměti brzy po doznění dětství, umřela, když mi bylo osm let, sestra ani ne deset a bratrovi dvanáct. Dva roky předtím proležela s těžkou nemocí, proti které tenkrát nebyl jiný lék než odolnost organismu. Otec i ona věděli, jak to dopadne, dorozumívali se o tom polekanými pohledy a marně se snažili klamat jeden druhého.²

Masarykův lid

Zprávu o úmrtí Boženy Scheinpflugové zaznamenal i dobový slánský list *Svobodný občan* 13. 10. 1911: *Truchlivá zpráva rozšířila se dne 11. října 1911 ve Slaném o úmrtí paní Boženy Scheinpflugové, roz. Fričové, choti spisovatele. Zemřela po dlouhém utrpení v mladém věku 33 let. Vlídňá, tichá povaha zemřelé paní si získala ve Slaném nevšední obliby, které si svým milým vystupováním a dobrotou plně zasloužila.*

Ovdovělý Karel Scheinpflug uzavřel – spíše z praktických důvodů než citových pohnutek – již roku 1913 sňatek se svou vzdálenou sestřenicí Miladou Klinerovou. Vztahy mezi dětmi Karla Scheinpfluga a jejich nevlastní matkou byly spíše chladné, ale přesto korektní. Milada Scheinpflugová, druhá manželka Karla Scheinpfluga, zemřela ve Slaném roku 1955 a je zde i pohřbena. Ve Slaném je rovněž pohřben otec Olgy Scheinpflugové Karel Scheinpflug, který zemřel náhle 5. 5. 1948 za svého pobytu v Mariánských Lázních.

Bratr Olgy Scheinpflugové Karel (nar. 1899) se stal významným pražským právníkem. Roku 1947 byl jmenován ředitelem Syndikátu českých spisovatelů. Krátce před svou smrtí (15. 12. 1987) dokončil rukopis vzpomínkové knihy *Můj švagr Karel Čapek*. Tyto vzpomínky byly vydány v knižní podobě poprvé roku 1991.

Olžina sestra Božena (nar. 1901), manželka dramatika a divadelního historika Edmonda Konráda³, zemřela roku 1984.

Světová válka

Tiživá atmosféra první světové války silně doléhala i na rodné město Olgy Scheinpflugové, třebaže město Slaný bylo vzdáleno stovky kilometrů od válečných front. Také do Slaného již od léta 1914 přicházely zprávy o mrtvých či nezvěstných občanech města bojujících z donucení v jednotkách rakousko-uherské armády a ve slánských lazaretech umírali zranění a nemocní vojáci mnoha národností. Městem projížděly vlakové vojenské i zajatecké transporty, rovněž panoval značný hmotný nedostatek, především v zásobování obyvatel základními potravinami.

Otec Olgy Scheinpflugové, předválečný člen Masarykovy České realistické strany, byl považován za politicky nespolehlivého a v jeho bytě rakouské četnictvo vykonalo prohlídku. Bratr Karel jen za cenu značného fyzického a psychického strádání unikl zákopům první světové války.⁴ Čtrnáctiletá Olga, tehdy studentka slánského gymnasia, na protest proti přílišnému sepětí rakouského katolicismu a habsburské státní moci vystoupila se svým bratrem z katolické církve. O tomto momentu svého života ve svých pamětech uvedla:

Návštěvy kostelů byly pro studenty povinné, a protože každá mše končila jako politický projev oddanosti Habsburkům, zpívala se rakouská hymna. Řekli jsme si s bratrem, že se z toho musíme dostat, a vystoupili jsme z katolické církve, on v septimě a já v kvartě. Nebylo lehké vysvětlovat profesorům, proč jsme to udělali, poukazovali jsme na otcovo protestantství a na zatvrzelou neschopnost pochopit jisté zázračnosti, kterým se říká dogma. Bylo troufalé, když jsem se s těmito argumenty oháněla ve čtrnácti letech. Přestoupili jsme k českobratrské církvi, k víře počestné a přísné, ale v chladných a holých

modlitebnách se mi začalo stýskat po modré lodi starého gotického kostela a po tesklivé vůni kadidla. Učení o Chelčickém mi připomínalo trochu dějepis, ale bůh, vznášející se nad obyčejnou katedrou, byl poctivý a nenutil mě zpívat Zachovej nám hospodine.⁵

Odchod Olgy Scheinpflugové a jejího bratra Karla z tehdy postátněné katolické církve můžeme hodnotit jako pozoruhodné gesto protiválečného i protirakouského vzdoru, které mělo sice význam spíše symbolický, ale mohlo silně zapůsobit na mnoho jejich vrstevníků. Olga Scheinpflugová ovšem ve vztahu ke katolické církvi prošla složitým vývojem a v roce 1939, v době všeobecné morální a duchovní nejistoty, se do jejích řad opět vrátila.

Přátelství Olgy Scheinpflugové s rodinou Karla Čížka

Připomínáme-li vztah Olgy Scheinpflugové ke Slanému, nelze opomenout její hluboké přátelství k rodině Karla Čížka. Vrchní ředitel Městské spořitelny Karel Čížek (1881 – 1959) byl velmi významnou postavou meziválečného ekonomického, společenského a kulturního života ve Slaném. Manželka Karla Čížka Věra (1885 – 1970) byla pro Olgu Scheinpflugovou, jež tak brzy ztratila matku, patrně více než jen přítelkyně. Tragické události podzimu 1938 však neblaze zasáhly do osudů mnoha českých lidí, zvláště krutě tehdy postihly rodinu K. Čížka i novou rodinu O. Scheinpflugové⁶.

Dne 23. 11. 1938 student práv Aleš Čížek, syn Karla Čížka, pod dojmem zpráv o dalším zabírání českých obcí na Chodsku německými nacisty dobrovolně odešel ze života. Olga Scheinpflugová reagovala na jeho smrt v prosinci 1938 smuteční básní *Mrtvému Alešovi*, která byla zveřejněna v *Lidových novinách*. O Vánocích 1938 zemřel fyzickým a především psychickým vyčerpáním Karel Čapek, jehož pohřbu na vyšehradském hřbitově se zúčastnili také manželé Čížkovi.

Nevšední přátelství, jak již bylo připomenuto, přetrvalo dobu nacismu i nástupu komunistické diktatury, kdy byli Olga Scheinpflugová i Věra a Karel Čížkovi jako „bývalí

Masarykův lid

lidé“ vystavení nejružnějším šikanám a ústrkům obou totalitních režimů.

K divadlu

Vzpomínky Olgy Scheinpflugové na dětství a mládí ve Slaném byly nepochybně poznamenány tragickými událostmi – úmrtím matky a vypuknutím světové války, ale i v této životní etapě nalézáme chvíle radostné a šťastné. Právě v rodném městě se rozhodovalo o její budoucí umělecké i životní dráze – o její cestě k divadlu.

pamětní deska na rodném domě

Intelektuální prostředí rodiny spisovatele, přítele básníka Josefa Svatopluka Machara, ovlivňovalo lidské i umělecké zrání dospívající Olgy. Od mládí byla přitahována divadlem, které ve Slaném mělo již v té době pozoruhodnou tradici. Na své první doteky s magickým světem divadla, které se později stalo jejím osudem, po letech vzpomínala:

Nevím, kde se to ve mně vzalo, viděla jsem sotva pár ochotnických představení a někdy jsem se protáhla na přeplněnou galerii slánského divadla, když přijela divadelní společnost. A tam v záplavě dechu cizích úst se v mých vnímacích schopnostech utvářel můj pozdější osud. Lidé za divadelní rampou mi připadali jako jediný a pravý svět, a všechno to, co jsem viděla a žila opravdu, bylo jen velké a umělé divadlo.⁷

Dospívající Olga Scheinpflugová s nevšedním zájmem sledovala představení slánských ochotníků, v jejichž inscenacích začala později i sama vystupovat. Její první výraznější ochotnickou rolí byla postava Lidky v jednoaktové hře Fráni Šrámka *Červen*. Toto představení se konalo 29. srpna 1917 v slánské sokolovně.

V létě 1918, krátce před vyhlášením samostatného československého státu, šestnáctiletá Olga Scheinpflugová odchází ze Slaného do Prahy a tím končí jedna – dosti podstatná – etapa jejího života. V Praze se stala na dva roky (1918 – 1920) žačkou soukromé herecké školy Marie Hübnerové. Tehdy Olga Scheinpflugová natrvalo opustila Slaný, avšak společenské, umělecké i osobní kontakty se svým rodným městem udržovala i v následujících letech a desetiletích.

Hostování ve Slaném

Olga Scheinpflugová získávala postupně ve dvacátých letech v Praze – jako členka souboru Švandova divadla na Smíchově (1920 – 1922), Vinohradského divadla (1922 –

1929) a Národního divadla (od roku 1929) – významné umělecké i společenské postavení. Nezapomínala ale na místo svých uměleckých začátků a ve Slaném opakovaně pohostinsky vystupovala.

První představení Olgy Scheinpflugové ve Slaném po jejím odchodu do Prahy byla premiéra hry Boženy Vikové-Kunětické *Holčička* 4. prosince 1920. Premiéry hry této dnes spíše zapomenuté spisovatelky se ve slánském divadle zúčastnil i Karel Čapek.

Z dochovaných divadelních plakátů, které jsou dnes uloženy ve slánském Vlastivědném muzeu, je možno doložit další hostování Olgy Scheinpflugové ve Slaném například 30. listopadu 1930, kdy vystoupila ve veselohře *Popelka Patsy*, a 26. dubna 1931, kdy společně s Eduardem Kohoutem účinkovala ve hře Steva Paseura *Žena, která si koupila muže*. Podle záznamu městské kroniky Olga Scheinpflugová vystoupila ve svém rodném městě také v říjnu 1932 ve hře *Manželství na výpověď*.

Ve slánském divadle byla také 8. listopadu 1931 uvedena hra Olgy Scheinpflugové *Okénko* s Antoníí Nedošínskou v hlavní roli.

Slánský obzor 1934 a Olga Scheinpflugová

Přínos tehdy dvaatřicetileté Olgy Scheinpflugové pro české divadlo ocenila roku 1934 historicko-kulturní ročenka *Slánský obzor* v biograficky laděném portrétním medailonku

Olga Scheinpflugová, dramatická umělkyně a spisovatelka, kde se mimo jiné uvádí:

Roku 1929 splnil se její nejkrásnější sen. Byla přijata do svazku Národního divadla v Praze, kde dosud působí.

Vynikla jako znamenitá interpretka naivních, citových postav a rolí smyslně pudových, ale neútočných a postav osudem prokletých a vnitřně zlomených, pošlapaných a rozvrácených. Dovede též jedinečně napodobit ubohé postavy dětské. Do svých postav vžívá se s bystrou psychologičností, snažíc se dosáhnout jejich lidské hloubky i citového vzruchu. Její výrazové prostředky herecké jsou prosté, vyhýbá se jakékoliv herecké patetičnosti. Svě věty odříkává často zdánlivě prostě a bezbarvě, ale činí to s takovou vnitřní podmanivou silou dynamickou, že každá z nich dosáhne v posluchačstvu jistě vypočítaného účinku. V poslední době vyspěla v bohatý typ umělkyně, bez níž si pomalu některá

Masarykův lid

moderní díla na našem Národním divadle nedovedeme ani představit.

Ze svou hereckou činnost byla roku 1930 vyznamenána státní cenou.⁸

Tento medailonek je možno považovat za první text regionálního původu, který souhrnně hodnotil její herecké umění.

Připomenutí 100. výročí narození Olgy Scheinpflugové ve Slaném

V den 100. výročí narození Olgy Scheinpflugové (3. 12. 2002) uspořádala *Společnost na ochranu kulturního dědictví Patria* v malé galerii Vlastivědného muzea za účasti starosty města RNDr. Ivo Rubíka a velkého zájmu slánských občanů vzpomínkový podvečer. Celý pořad moderovala spisovatelka a historička PhDr. Zora Dvořáková. O životě a díle Olgy Scheinpflugové hovořil Mgr. Zdeněk Víšek, ukázkou z její básnické tvorby přednesla tehdejší studentka slánské obchodní akademie Vladimíra Šaléná a zprávu o přesné lokalizaci rodného domu Olgy Scheinpflugové podala pracovnice Vlastivědného muzea Ivana Hušáková. Zora Dvořáková se v průběhu pořadu podělila s posluchači o své osobní vzpomínky na Olgu Scheinpflugovou, s níž se osobně znala a se kterou v 60. letech 20. století konzultovala otázky spojené s přípravou otevření Památníku Karla Čapka v jeho venkovském sídle na Strži u Dobříše. Přítomní hosté měli také možnost spatřit v malé galerii Vlastivědného muzea pamětní desku, která byla později instalována na rodném domě Olgy Scheinpflugové, i zajímavé – většinou dosud nezveřejněné – fotografie, písemnosti i další doklady vztahující se k Olze Scheinpflugové, které muzeu zapůjčila paní Olga Černušáková ze Slaného.

Jubileum Olgy Scheinpflugové rovněž připomněla ročenka *Společnosti Patria*, Vlastivědného muzea ve Slaném a Státního okresního archivu v Kladně *Slánský obzor* 10/2002, a to studiemi Ivany Hušákové *O rodném domě Olgy Scheinpflugové* a Zdeňka Víška *Olga Scheinpflugová*.

Odhalení pamětní desky

Symbolickou – a přitom velmi výraznou – tečkou za vzpomínkovými akcemi u příležitosti 100. výročí narození Olgy Scheinpflugové představovalo odhalení pamětní desky na jejím rodném domě v květnu 2004. O průběhu této kulturně–společenské akce informoval regionální list *Slánské listy* v článku *Pocta Olze Scheinpflugové*:

Malá, ale významná slavnost se konala 27. května v ulici Na Hradbách před domkem čp. 565, v němž se narodila významná česká herečka, dramatička a spisovatelka, manželka Karla Čapka, Olga Scheinpflugová (3. 12. 1902 – 13. 4. 1968).

Slavnost zahájilo Slánské žesťové kvinteto fanfárou. Úvodní slovo patřilo starostovi města Ivo Rubíkovi a poté přednesl krátký, výstižný projev profesor Zdeněk Víšek.

Sejmutím oponky odhalil pamětní desku naší významné rodačky starosta Rubík společně se spisovatelkou Zorou Dvořákovou. Kytíčku přidala ředitelka muzea B. Franková.

Jak je napsáno na připojeném štítku, byla deska osazena péčí města Slaného a společnosti Patria. Uvedený rok 2003 svědčí o tom, že s tímto aktem se počítalo již k loňskému 35.

výročí úmrtí umělkyně. Tehdy však ještě nebyla dokončena oprava rodného domku. Roční odklad se vyplatil. Současní majitelé, manželé Kovářovi, domek opravili velmi vkusně a v souladu s názorem památkářů. Dluh, který město Slaný vůči své rodačce cítilo, tak splácí sice později, ale důstojně.⁹

Zdeněk Víšek

Poznámky:

- 1 Karel Scheinpflug (1869 – 1948), český prozaik (romány *Pouta soužití*, *Motýl ve svítelně*, *Babylonská věž*), novinář (*Čas*, *Národní listy*, *Lidové noviny*) a dramatik. Předseda Syndikátu českých spisovatelů (1927 – 1945).
- 2 Scheinpflugová, Olga, *Byla jsem na světě*, Praha 1988, s. 7
- 3 Edmond Konrád (1889 – 1957), český dramatik a divadelní kritik (*Národní osvobození*, *Přítomnost*, *Lidové noviny*, *Lidová demokracie*).
- 4 Ve svých pamětech *Byla jsem na světě* (s. 30) Olga Scheinpflugová o snaze svého bratra Karla vyhnout se odvodu do rakousko–uherské armády uvedla: *Bratr byl v sextě a prováděl neuvěřitelné hladovky, dovedl pětadvacet dní nevzít do úst nic jiného než hořký čaj, takže zhubl dvacet pět kilo. Byl tak slabý, že ho k odvodu museli odvézt kočárem, a míval z hladu halucinace. Mě nedostanou, umíní si a nechá nás marně prosit, aby snědl za den aspoň jediné sousto jídla. Myslím, že jeho pět hladovek, o kterých prohlásil náš rodinný doktor, že překonaly všechny lékařské představy, mě i sestru připravily o nervy stejně jako maminčino dlouhé umírání a smrt, proplakaly jsme někdy celé noci strachem, že bratr umře...*
- 5 Scheinpflugová, Olga, *Byla jsem na světě*, Praha 1988, s. 31
- 6 K prvnímu setkání Olgy Scheinpflugové a Karla Čapka dochází roku 1920 ve Švandově divadle v Praze. Svatba O. Scheinpflugové a K. Čapka se konala až o patnáct let později – 16. 8. 1935 na pražské vinohradské radnici.
- 7 Scheinpflugová, Olga, *Byla jsem na světě*, Praha 1988, s. 27 – 28
- 8 *Slánský obzor* 1934, str. 54 – 55
- 9 Vidimský, Karel, *Pocta Olze Scheinpflugové*, *Slánské listy* 8. 6. 2004

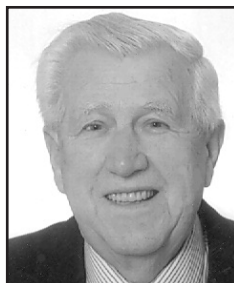
Prameny a literatura

Hes, Milan, *Spisovatel a novinář Karel Scheinpflug (1869 – 1948)*, Zpravodaj Společnosti bratří Čapků, 48/2010
Hušáková, Ivana, *O rodném domě Olgy Scheinpflugové*, *Slánský obzor*, 10/2002
Scheinpflugová, Olga, *Byla jsem na světě*, Praha 1988
Víšek, Zdeněk, *Olga Scheinpflugová*, *Slánský obzor*, 10/2002
Víšek, Zdeněk, *Osudy slánského patriota Karla Čížka a jeho rodiny*, *Slánský obzor* 11/2003

Zdeněk Víšek

Masarykův lid

ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

V první polovině září letošního roku Klub dr. Milady Horákové utrpěl citelnou ztrátu. Odešel člen výboru KMH, jeho mnohaletý pokladník pan Jaroslav Podhorský. Téměř od založení klubu spravoval jeho finance a činil tak nejen pečlivě, ale také prozíravě.

Jaroslav Podhorský se narodil 1. 5. 1921 ve Vodňanech, ale celý život prožil v Praze, kde také absolvoval obchodní školu. Tady jako účetní pracoval v různých soukromých firmách a to až do roku 1941, kdy byl totálně nasazen v Reichu. Do Prahy se vrátil v září 1945 a začal pracovat na tehdejší magistrátu pro Prahu 6. V roce 1948 se oženil a se svou ženou se staral o dvě dcerušky, jenomže v září 1951 v akci „100 000 do výroby“ musel své dosavadní místo opustit a

nastoupit na tři směny k soustruhu do Tatrovky ve Vysočanech, odkud po roce přešel do Aritmy.

Z výroby se dostal až v roce 1966 na pozici ekonoma. Tehdy začal pracovat v odborech, kam přešel na celý úvazek. Byl výborným organizátorem rekreace jak pro zaměstnance tak i pro jejich děti. Vymyslel a zorganizoval výměny rekreačních středisek a táborů v rámci celého KOVO odb. svazu. V 90. letech po zániku Aritmy, už jako důchodce, pracoval ve skladech Prior v Praze-Ruzyni a posléze i ve sportovním areálu Džbán v Praze 6.

Všude oceňovali jeho zkušenosti účetního a ekonoma, a tak tomu bylo i v Klubu Milady Horákové. Měl tu své přátele, byl oblíbený pro svou skromnou a srdečnou povahu. Ačkoliv tu s ním v loňském roce oslavili jeho devadesátku s důvěrou, že se dočká ještě řady dalších let, nemože začaly na něho krutě útočit. Zemřel 8. 9. 2012. Rozloučili jsme se s ním v devjickém sboru ČCE, jehož byl od dětství členem.

INFORMACE

Redakce Masarykova lidu obdržela text dr. Aleše Kolářského o vysílání ČRo6 o prezidentu Benešovi, který uveřejňujeme.

NEPRAVDA O PREZIDENTU BENEŠOVI NA ČRO6

Míním pořad vysílaný 7. 10. 2012. Nepravdou je, že Beneš věřil Stalinovi. Podle Drtinova svědectví Beneš Stalinovi neverčil už v době mnichovské krize v roce 1938 a v roce 1943–44 přijel z Moskvy zpět do Londýna starostlivý, nespokojený. Však také jeho zdravotní problémy začaly v té době a zřejmě se následně zesilovaly úměrně k ohrožení čs. nezávislosti. Dále je k dispozici svědectví Ivana Herbena z roku 1945 těsně po skončení války, kdy v úzkém soukromí Beneš vyjádřil velké obavy o osud Československa a naprosto realistické vidění Stalina. Gottwaldovo vyhrožování v únoru 1948 mířilo na celou demokratickou republiku a v případě odporu by k nám Rudá armáda vtrhla o 20 let dřív. A konečně ignoroval ČRo 6 tajné styky umírajícího Beneše se Švédskou Posse Brázdovou, jejímž prostřednictvím instruoval Táborského a Peroutku o vedení třetího odboje v zahraničí.

Místo toho ČRo 6 přehrával komunistickou propagandu (mise Kozelky) tak jako v prvním díle přehrával protibenešovskou propagandu protektorátní.

Bohumil Doležal, kterému byl v pořadu poskytnut největší prostor, má samozřejmě právo na svůj názor o Benešovi, ale nemá právo říkat o něm nepravdu, že Beneš nestačil na svůj úřad intelektuálně. Beneš byl všeobecně považován za jednoho z nejschopnějších státníků Evropy své doby. I tvrzení, že byl bázlivý a že proto nestačil na své úkoly morálně, nutno opravit. Kdo jiný než Beneš inicioval ve 30. letech opevňování republiky a v září 1938 po Godesbergu nařídil všeobecnou mobilizaci a byl hotov padnout v nadcházející válce.

To vše ČRo 6 dluží sdělovat veřejnosti. A povahopis obou našich prvních prezidentů ponechme odborné diskusi. O nevěrohodnosti celého pořadu svědčí nepodstatný, ale příznačný detail. Prezident Beneš nezemřel 7. 9. 1948, jak pořad uvedl.

Aleš Kolářský

Masarykův lid

Z korespondence KMH otiskujeme dva milé dopisy.

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY
SENÁT
ALENA PALEČKOVÁ
MÍSTOPŘEDSEDKYŇE SENÁTU

V Praze dne 7. srpna 2012

Vážený pane Nevole, vážení členové Klubu dr. Milady Horákové,

děkuji za výtisk nového vydání Dopisů Milady Horákové. Většinou už jsem alespoň úryvky z nich četla, ale přesto jsou stále zdrojem poučení a poznání. Zvláště mne potěšilo, když jsem zjistila, že vlastně plním jedno z posledních přání Milady Horákové.

Každoročně kladu květinu k pamětní desce senátorky Plamínkové. Tato pamětní deska je na 1. nádvoří Senátu Valdštejnského paláce a její zřízení jsem před několika lety iniciovala.

I v budoucnosti se ráda budu zúčastňovat pietních aktů, přestože od listopadu nebudu senátorkou.

Stále je potřeba si připomínat hrůzu, které byli všichni stateční a svobodní lidé po roce 1948 vystaveni.

S pozdravem

Masarykův lid

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY

MIROSLAVA NĚMCOVÁ

PŘEDSEDKYNĚ POSLANECKÉ SNĚMOVNY

V Praze dne 14. září 2012
č.j. 10252/12

Vážený pane Nevole,

velmi Vám děkuji za milá slova a zejména za nové vydání Dopisů Milady Horákové z pankrácké cely smrti. Právě taková „neveselá čtení“, jak píšete, jsou tím nejcennějším autentickým zdrojem poučení o době minulé, jsou inspirací pro další a další generace, jsou i mementem, jež nás varuje před opakováním již jednou prožitých tragických chyb.

S pozdravem

Vážený pan
Milan Nevole
Klub dr. Milady Horákové
Na Planině 1393
140 00 Praha 4 - Krč

Gymnázium Milady Horákové

MAĎARŠTÍ HOSTÉ V GMH

Dne 24. září jsme v Gymnáziu Milady Horákové v Praze 4 uvítali profesory a studenty z naší partnerské školy v Budapešti, Gymnázia Jánose Aranye. Měli jsme tak příležitost oplátit svým kolegům pohostinství, kterého se nám dostalo, když jsme dunajskou metropolí navštívili s vybranými studenty v dubnu tohoto roku. Čas, který si maďarští kolegové vyhradili pro naši školu ze svého několikadenního programu v Praze, jsme beze zbytku využili tak, abychom jim co nejlépe přiblížili naši školu.

Již společný úvodní program, který byl věnován hudbě, byl velmi zdařilý. Středověký český chorál „Svatý Václave“, který zazpíval smíšený sbor GMH a ZŠ, zůstal znít v uších zúčastněných ještě dlouho po ukončení produkce. Mimořádným zážitkem byla i „Druhá maďarská rapsodie“ Ference Liszta v podání sester Novotných, studentek GMH. Zvláštním hostem hudebního představení byl rovněž pan Róbert Kiss-Szemán, ředitel Maďarského kulturního centra v Praze, který se účastnil i navazujících aktivit.

Vlastní program jsme uspořádali tak, aby bylo možné si vybrat z několika souběžně probíhajících akcí. Vše se odehrávalo v jednotlivých třídách školy, jež byly pro tuto příležitost upraveny na výstavní, resp. přednáškové prostory. Návštěvníci i hostitelé se řídili jednoduchým systémem barevných značek, vycházejícím z legendárního tradičního českého turistického značení. Zde však značky od rozcestníku nevedly k působivé kulturní či přírodní památce, nýbrž přímo do jednotlivých místností s probíhajícím programem.

Ústředním prostorem byla místnost věnovaná povstání roku 1956 v Maďarsku a Pražskému jaru 1968 v Československu. Těmto událostem z moderních dějin svých domovských zemí se studenti i pedagogové z obou škol věnovali již delší dobu před návštěvou. Studenti si připravili vystoupení v anglickém jazyce, která přednesli svým kolegům, a k dispozici byly také další texty, které maďarským hostům přiblížily dějiny českých zemí v 20. století.

Součástí programu byla i pozoruhodná výstava „Spolu proti sobě“ – česko-polský historický projekt reflektující události roku 1968 v Československu a Polsku. Tato panelová výstava, putující po vybraných českých školách, zakotvila během září právě na našem gymnáziu, a tak k našemu dvoustrannému česko-maďarskému setkání přibyl ještě třetí rozměr.

To však nebyl jediný případ, kdy byl náš program obohacen o další téma. Vedle politických dějin si přišli na své i milovníci literatury a filmu. V jedné místnosti byl promítán slovensko-česko-maďarský koprodukční snímek „Útěk do Budína“, filmová adaptace nedokončeného románu Vladislava Vančury, odehrávajícího se počátkem 20. let 20. století. Jinou učebnu zase proměnily nápadité studentky GMH na tradiční budapeštskou secesní kavárnu, která ovšem v naší pražské alternativě oplývala množstvím tradičních českých sladkostí. Stalo se tak zásluhou talentovaných kolegů z profesorského sboru školy, jakož i stejně nadaných studentek. Jak jsme měli možnost rychle zjistit, české sladké pečivo se stalo pro maďarské studenty nezapomenutelným zážitkem, hodnocení maďarských kolegů bylo v tomto ohledu vysoké. Co se týče dalších kuchyňských specialit, velké uznání patří profesionálnímu přístupu zaměstnanců školní jídelny, kteří připravili speciální pokrm – segedínský guláš. Zde je nutno podotknout, že zmíněné jídlo, které je v českých poměrech považováno za bezmála tradiční produkt maďarské kuchyně, je v Maďarsku zcela neznámé; ale naši hosté vysoce ocenili kulinářskou zdatnost školní kuchyně.

V pestrém programu nemohl chybět ani sport, společné klání ve fotbale, jež skončilo porážkou hostujícího maďarského týmu.

Podobné události bývají kořením každodennosti ve středoškolském prostředí, studenti mají jedinečnou možnost představit svou školu zahraničním hostům, mluvit cizím jazykem, navázat přátelské vztahy a cestou vzájemného poznávání si porozumět. Je potěšující, že se nejedná o akci ojedinělou. Studenti obou škol se již setkali v dubnu v Budapešti, a lze doufat, že v této sympatické činnosti budou obě školy pokračovat. Podobná setkávání jsou sice organizačně náročná, ale vedou k prohloubení spolupráce mezi studenty, resp. studenty a profesory. V případě naší školy se jedná o první setkání se zahraničními partnery, ale jistě ne poslední. Zkušenosti získané v kontaktu s gymnáziem v Budapešti se mohou stát experimentálním balónkem pro pozdější styky s dalšími zahraničními středními školami, jež jsou nám blízké svou odbornou a hodnotovou orientací. Těšíme se tedy, že „útěky do Budína a tamního Gymnázia Jánose Aranye“ se stanou trvalou součástí studentského života na Gymnáziu Milady Horákové.

Patrik Herdics

Masarykův lid

ŽIVOTNÍ JUBILEA ČLENŮ KMH V ROCE 2012

70 let – rok 1942

Karásek Svatopluk Mgr.	Praha
Keller Jan Mgr.	Jimramov
Loukotková Iva JUDr.	Benešov
Tučková Marie	Hradec Králové
Zinner Petr	Praha

80 let – rok 1932

Bobková Miluše	Český Dub
Křivánková Radka	Písek
Zástěrová Marie	Strakonice

90 let – rok 1922

Crhák Jaroslav	Bohuňovice
Čihák Miroslav	Praha
Krnínská Blanka	České Budějovice
Kučera Miloslav	Dřívý
Lidák Ladislav JUDr.	Ostrava
Pekařská Slávka	České Budějovice
Svatoňová Květoslava	Hradec Králové
Šešina Karel dr.	Praha
Täubel Ervín Ing.	Praha

PŘEDEŠLI NÁS

Čihák Miloslav	Praha	Spiess Jan	Říčany
Dítě Miroslav	Hradec Králové	Šešina Karel	Praha
Holec František PhDr.	Praha		

DÁRCI ML

Biliánová	Olga, MUDr.	Praha	200	•	Pekařská	Slávka	Č. Budějovice	300
Drdová	Marie, MUDr.	Čáslav	200	•	Svobodová	Marie	Poděbrady	300
Hrdličková-Králová Jaroslava		Česká Třebová	610	•	Tolazová	Hana	Kostelec n. L.	100
Křivánková	Radka	Písek	100	•	Verner	Josef	Chvaletice	100

Bankovní spojení: ČSOB, č. ú. 556682/ 0300

*Všem našim čtenářům přejeme hodně zdraví a sil, a dobrou mysl pro nastávající rok 2013.
A připojujeme vroucí vyznání lásky k české zemi básníka Josefa Václava Sládka,
od jehož skonu uplynulo letos sto let.*

DOMOV

Domove, domove,
drahý a jediný,
nejdražší, nejsladší
nad světa končiny.

Nejdražší, nejsladší
na světě ze všeho,
daný mi v kolébce
od Boha samého.

A kdybych na světě
byl i ten nejchudší,
tys mi dán za poklad
v matčině náručí.

Jinde jsou krásnější,
jinde jsou šťastnější,
ale tys nad všechny
vlasti mi milejší.

Před mořem, za mořem
nenajdu takové,
jako ty, milený
český můj domove!